

1926

Viies aastakäik

№ 1—2

EESTI KEEL

Akadeemilise Emakeele Seltsi ajakiri

Toimetus:

Albert Saareste
Peatoimetaja

H. Pürkop
Toimetuse sekretär

Rich.^m Janno

Tartus, 1926

Akadeemilise Emakeele Seltsi kirjastus

Sisukord.

	Lk.
1. A. Saareste, Vooludest ja liikumistest praeguses keeleteaduses	1
2. J. Manninen, Etnographica-etymologica	13
3. A. Vaigla, Wiedemanni sõnastikus puuduvaid Vaivara murdesõnu	19
4. Valik murdetekstisid :	
1. Jämaja	30
2. Risti	31
3. Kuusalu	32
4. Iisaku	34
5. Tarvastu	34
6. Rõuge	35
5. Küsimused ja kostused :	
E. M., Veel kord vene -ev-, -ov-lõpulistest pärisnimedest .	36
, Ajutise ametnikuna	36
, Kaunas: Kaunase	37
6. Raamatute ülevaade.	
E. M.: Lauri Kettunen, Untersuchung über die livische sprache I	38
J. Väinaste: Aug. Mägi, Harjutusi lauseliikmete ja kirja- vahemärkide õppimiseks	40
H. P-p: Joh. Mey, Inglise-Eesti meresõnastik	45
A. Tiitsmaa: Eestimaa kaart	45
7. Toimetusele saadetud	47
8. Trükivigu	48
9. A. R. Cederberg ja Albert Saareste, Eesti kirjakeele vanemad mälestised (IV põogen)	49

EESTI KEEL

1926

Viies aastakäik

№ 1—2

Akadeemilise Emakeele Seltsi ajakiri

Toimetus:
Tartu, Vabriku 3, kort. 8

Talitus:
Tartu, Gildi 8, teisel korral

Vooludest ja liikumistest praeguses keeleteaduses.¹

I.

Me praegu Eestis, teaduslikult töötades oma emakeele alal, oleme sunnitud piirduma peaasjalikult ainete kogumisega, olgu see murdeainestiku või kohanimedede korjamine või katsed kirjakeele sõnastikku koostada, peame uurima üksikuid murdeid ja murdekesi või teatavaid keelelisi üksiknähtusi — peamiselt laiemate hulkade, külarahva kõnekeeles, harvem ka ühiskeeles ja kirjakeeles, — tunneme tarvidust mõõtmisi ette võtta endi emakeele häälikute pikkuste kindlaksmääramiseks, avaldada trüki murdetekste ja vanema kirjakeele mälestisi. Meie praegune töö seisab nõnda siis peaaegu üksnes uurimisainestiku nõutamises, selle süstematiseerimises ja esialgses analüüsis. Ja siingi teeme ikkagi veel esimesi katseid, ajame alles vagusid. Et väikesegi sünteesini jõuda, kulub meil veel pikemat aega ja tööd.

Muidugi, see kogumine ja pudutöö iseenesest ei suuda paljudelegi anda kuigi suurt rahuldust. Kuid esialgu ei pääse me sest mööda. Et keele-elu mõista, et kord teaduse suuremate probleemide lahendamisele asuda, tuleb enne kaua

¹ Kõnena peetud Akad. Emak. Seltsi aastakoosolekul, 14. veebr. 1926.

ja põhjalikult keele-elu üksiknähtusi jälgida ja üksikasju õppida tundma. Peame kõigepealt looma endile ohtra ja ustava ainekogu. On tuntud ütetus, et kulub enne üheksa aastat analüüsi, et võida sünteesile jõuda ühe aasta jooksul.

Et aga rahuldust leida endi töös ka praegu, kus me puid alles metsas valime, neid raiume ja langetame, saeme ja tahume, peame pilgud pöörama kaugemale ilma, et näha, mis seal, kus mustem töö juba enam-vähem seljataga, neist pakkudest, laudadest ja palkidest lõpuks siis valmistatakse.

Katsume siin siis lühikest pilku heita neile liikumistele ja käärimistele ning probleemidele, mis meie tänapäevast üldkeeleteadust Lääne-Euroopas iseloomustavad.

Võime üldiselt öelda, et lingvistika alal sammub käesolev ajajärk, kaks viimast aastakümnet, eriti aga ilmasõja aeg ja sellele järgnenud aastad, sünteesi tähe all. See on ka sisemiselt tarvilikuks ning võimalikuks saanud nüüd, peale ligikaudu viitkümend aastat valjult meetodilist eritlemistööd noorgrammatikute poolt. Niihästi üldkeeleteaduses kui ka keeleteaduse üksikuil aladel tundub viimaseil aastail igalpool tähtsat tungi sünteesile, keelefilosoofia süvendamisele ja avardamisele, selle probleemide lahendamispüüete sihis. Selle tendentsi tähtsamaiks kandjateks nimetaksime Prantsusmaal A. Meillet'i¹, J. Vendryes'i², F. Brunot'i³, G. Millardet'i⁴, Henri Delacroix'i⁴, A. Dauzat'i⁶, Šveitsis F. de Saussure'i⁷, Albert

¹ A. Meillet, „Linguistique historique et linguistique générale“. Paris, 1921. VIII+334 lk.

² J. Vendryes, „Le langage. Introduction linguistique à l'histoire“. Paris, 1921. XXVIII+439 lk.

³ Ferdinand Brunot, „La pensée et la langue. Méthode, principes et plan d'une théorie nouvelle du langage appliquée au français“. Paris, 1922. XXXVI+954 lk.

⁴ Georges Millardet, „Linguistique et dialectologie romanes. Problèmes et méthodes“. Paris, 1923. 520 lk.

⁵ Henri Delacroix, „Le langage et la pensée“. Paris, 1924. 602 lk.

⁶ Albert Dauzat, „Essai de méthodologie linguistique“. Paris, 1906. „La philosophie du langage“. Paris, 1917. 331 lk.

⁷ Ferdinand de Saussure, „Cours de linguistique générale“. 2-me éd. Paris, 1922. 331 lk.

Sechehaye'd¹, Hollandis J. van Ginneken'i², Saksa-
maal Hugo Schuchardt'it³, Karl Vossler'i⁴,
Fr. Schürr'i⁵, Taanis Otto Jespersen'i⁶, Rootsis
A. Noreen'i⁷ ja Itaalias A. Trombetti't⁸. Need uurijad
sammuvad oma uuemas toodangus juba erinähetelt üld-
nähete käsitlemisele, mikroskoopselt töölt ja sellele põhjene-
deski üldmõistete, lingvistilise doktriini spekulatiivsete vaat-
luste esitamisele. Kuulutatakse: „il n'y a de science que
du général“ (Millardet, op. cit. 83), „Synthese: das ist
Schöpfung, Analyse der Tod“ (Fr. Schürr, op. cit. 79).
Selle üldtendentsi vaimus ongi ilmunud ülemal mainitud
uurijail terve rida sünteetilist iseloomu kandvaid teoseid,
milledest uuemais avalduvaid tähtsamaid vaateid ja voolusid
nüüd püüaksimegi tähistada üldjoontes.

N. n. psühholoogiline keeleteadus, mis kõnendi
(*langage*) elu ja olu püüab vaadelda hingeteadliselt, kõnendi

¹ Ch. Albert Sechehaye, „Programme et méthode de la linguistique
théorique. Psychologie du langage“. Paris, 1908. 267 lk.

² Jac. van Ginneken, „Principes de linguistique psychologique“. Paris, 1907. VIII + 552 lk.

³ Tung sünteesisile on avaldunud Sch-I alati, ka tema väikesteski
teostes, kus vahest vägagi spetsiaalseid küsimusi eritletakse. Eriliselt
aga viimasel ajal vast artiklites „Sprachursprung I—III“ (Sitz-ber. d.
Berliner Akad., a. 1919). Tema laiast toodangust on sünteetilist laadi
kandvad osad kogutud teosesse „Hugo Schuchardt-Brevier“. Halle, 1922.
375 lk.

⁴ K. Vossler: „Positivismus und Idealismus in der Sprachwissen-
schaft“. Heidelberg, 1904. VIII + 98 lk. „Sprache als Schöpfung und
Entwicklung“. Heidelberg, 1905. VIII + 154 lk. „Frankreichs Kultur
im Spiegel seiner Sprachentwicklung“. I tr. 1913; III tr. Heidelb. 1921.
IX + 431 lk. „Geist und Kultur in der Sprache“. Heidelb. VIII + 267 lk.
„Gesammelte Aufsätze zur Sprachphilosophie“. München, 1924. VIII + 274 lk.

⁵ Friedrich Schürr, „Sprachwissenschaft und Zeitgeist“. Marburg,
1922. 80 lk. („Die neueren Sprachen“ XXX, 1).

⁶ Otto Jespersen, „The philosophy of grammar“. London, 1924.
359 lk.

⁷ A. Noreen, „Vårt Språk“, Lund. 1903. Sellest osad ilmunud ka
saksakeeli: „Einführung in die wissenschaftliche Betrachtung der Sprache“. Halle, 1923. VIII + 460 lk.

⁸ A. Trombetti, „L'unita d'origine del linguaggio“. Bologna, 1905.

ja mõtte vahekorra seisukohalt, vaatlemisviis, mille alged ulatuvad H. Steinthal'ini ja M. Lazarus'eni (läinud sajangu 50-ndaist ja 60-ndaist aastaist alates) ja mida jätkas Ameerikas W. D. Whitney ning Euroopas hiljem Wilh. Wundt, on ka praeguses keeleteaduses endal säilitanud õige tähtsa asendi. Selles sihis on viimasel ajal edasi töötanud kas psüholoogid või psüholoogilise koolitusega lingvistid nagu Ottmar Dittrich¹, Eugène-Bernard Leroy², J. van Ginneken, A. Marty³, eriti süstemaatselt A. Sechehaye, siis veel osalt Benedetto Croce, samuti, peamiselt katselist psüholoogiat kasutades, A. Thumb⁴ ja K. Marbe, ning hiljuti veel Henri Delacroix. Neist viimane, psüholoogia professor Sorbonne'is, esines kahe aasta eest pikema kokkuvõtliku uurimusega, kus, kasutades niihästi üldlingvistika kui ka psüholoogia uuemaid saavutusi, selgitatakse keeleteaduse ja hingeteaduse vastastikust suhtumist, kõnendi psüholoogilisi tingimusi, häälikuseaduse laadi ja häälikumuutuse põhjusti kui ka kõnendi vormisüsteemi kujunemist ning arenemist moodsa hingeteaduse valgustusel, siis veel keele omandamise psüholoogiat lastel, muulastel ja kurtummadel, kõnendi psüholoogilist tegevust ja lõpuks kõnendi patoloogilisi avaldumisi: hüperendofaasiat, sonimist, kõnelemis-võimetust jne. Siin näitab nimetatud autor, et sõnaline märk pole mitte meelevaldne, olemata ühenduses mõttega, ei ka mitte esemete lihtne jäljend ega osa, vaid verbaalse märgi olu ja laad on nimelt ratsionaalne, mõistusepärane. Seepärast ongi kõnend üldse teaduse esi-

¹ „Grundzüge der Sprachpsychologie“. I. Halle, 1904. „Die Probleme der Sprachpsychologie und ihre gegenwärtigen Lösungsmöglichkeiten“. Leipzig, 1913. Neis teostes liigub Dittrich oluliselt W. Wundt'i („Die Sprache“) vaimus, oma õpetaja tööd märksa süvendades ja täiendades.

² Eugène-Bernard Leroy, „Le langage. Essai sur la psychologie normale et pathologique de cette fonction“, Paris, 1905. 293 lk.

³ „Untersuchungen zur Grundlegung der allgemeinen Grammatik und Sprachphilosophie“. I. Halle, 1908. XXXII + 764 lk.

⁴ „Experimentelle Untersuchungen über die psychologischen Grundlagen der sprachlichen Analogiebildung“. Leipzig, 1901. „Psychologische Studien über die sprachlichen Analogiebildungen“ (Indogerm. Forsch., a. 1907). Jne.

mene arenemisjärk, nende eraldamis- ja liitmistoimingute esimene kuju, mis lõpule viiakse teaduses. Kõnend tekib elavail olevustel sama-aegu kui suhetega korraldatud mõistete süstem. Et kõneleda, tarvitseb inimesel olla mitte enam asi asjade seas, vaid olla neist juba väljaspool, näha neid juba esemetena ja apertsepteerida nende vahekordi, on tarvis, et inimene oleks juba võimeline tegema otsustusi. Kui inimene on arenenud nõnda kaugele, et ta esemetest ei omanda mitte üksnes aistinguid (*sensations*), vaid juba mõisteid (*concepts*), alles siis võib ta esemete pertsepteerimist väljendada kõneliselt, verbaalselt. Seega on kõnend esimene teadus, ühtlasi tehnika ja ühtlasi ka teadmine. Ta on loogilise mõtlemise tulemus, kuid sama-aegu ka selle tingimus¹. Ainult kõnendi alusel on võimalik kujundada loogilisi mõisteid. Kõnend on neid vaimlisi vahendeid, mis aistingute kaootilise ilma alles muudavad esemete ja kujutluste (*représentations*) ilmaks. Alles mõte tekitab kõnendi, kujunedes ise sisemise kõnendi (*langage intérieur*) varal. Kõnendit ei või olla ilma mõtteta ja nähtavasti jõuab ka iga mõte, vähemalt loogiline, diskursiivne mõte, möödapääsematult verbaalsele avaldusele. Kõnend on kogu inimpsühhismi, mitte aga mingi erifunktsiooni avaldus. Ja eri keelte kujunemine ja edenemine ilmutavad ühiskondliste rühmituste keerukat, mitmekesist ja muutlikku struktuuri, kuid ühtlasi ka inimvaimu üldseadlusi. Teatav keel on teatav nähe (*aspect*) vaimu ja tsivilisatsiooni arengus. Ja lõpuks keeleline arenemine, olgu siis edenemise, evolutsiooni² mõttes või mitte, on mõtte arenemisega üldiselt solidaarne.

¹ Umbes sama mõtet on väljendanud varemalt ka M. Bréal, „Essai de sémantique“ (5-s tr. a. 1921, lk. 245 jj.).

² Keelte edenemine, progress avaldub, Delacroix järele (samuti ka Meillet, Jespersen ja varemalt M. Bréal), kõigepealt kalduvuses enam analüütilisele väljendusele, fleksionaalsusele ja sõnalausete avaldamiselt fleksiooni hävingule ning iseseisvate sugemete kombineeringule (mis tendentsi, olgu tähendatud, on märgata ka eesti keele arenemises), samuti ka korratuselt, süstemituselt, vormide rohkuselt ja isegi üllrohkuselt süstemile, reeglipärasusele, lihtsusele, võimelt avaldada konkreetset ja spetsiaalset siirdub ta enam ja enam võimele väljendada abstraktseid ja üldisi mõisteid (vrd. eriti lk. 115—8).

Ajavaimule vastavalt näikse erilisel arenevat ja levinevat viimaseil aastakümneil n.n. sotsioloogiline suun keeleteaduses, mille algeid võib leida juba Whitney¹ ja idusid vast isegi veel varemalt². Eriti iseloomustav on see sihitus praegustele prantsuse (ja prantsuse-šveitsi) õpetlastele F. de Saussure, A. Meillet, J. Vendryes³, A.-L. Terracher⁴, kuid on märgatav osalt ka Saksas (K. Vossler), Taanimaal (Krist. Nyrop) ja mujal. F. de Saussure'i järele on keel (*langue*) kõnendi (*langage*) sotsiaalne osa, asenev väljaspool indiviidi, kes iseendast ei või teda ei luua ega ka muuta; keel eksisteerib teatavalt-mõistetava lepingu põhjal ühiskonna liikmete vahel; see on teatav grammatiline süstem, mis võimelisena elutseb iga üksiku peaaigus või täpsemalt, indiviidide kogumi ajudes; täiuslikuna ei esine keel ühelgi üksikul, vaid massil (vrd. „Cours de ling. gén.“, lk. 30—31). Kõnendit tuleb vaadelda sotsiaalse nähtusena, sotsiaalse institutsioonina; keeleline muutus on ühendatud kultuurisündmustega ja seltskondade olukorraga. Sotsiaalse struktuuri iga muutus väljeneb kõnendi arenemistingimuste teisenemises. Lingvistika kuulub nõnda siis sotsiaalsete teaduste hulka (vt. A. Meillet, „Ling. hist. et ling. génér.“, lk. 16—7). Teatava erikeelelingvistilist identsust võidakse piiritleda ainult sotsiaalselt (ib., lk. 80). Keelte erine mine üks teisest on põhjustatud sotsiaalsete vahekordade keerukusega (Vendryes, „Le langage“, lk. 286). Kui üksikisik keeles aga üldpruugist kaldub kõrvale, kutsub see kohe ühiskonnas esile teatava reaktsiooni, mis avaldub põlastuses, pilkes ja — kultuurriikides — isegi ametieksamites (vrd. Meillet,

¹ „Leben und Wachsthum der Sprache“ (A. Leskien'i autor. tõlge, a. 1876), lk. 157—8.

² Antiikses ilmas näit. G. Sallustius Crispusel. Vt. sellekohta Millardet, passim, lk. 489.

³ Muuseas vrd. ka V. artiklit „Le caractère social du langage et la doctrine de F. de Saussure“ (Journ. de Psychol. norm. et pathol. XVIII, a. 1921).

⁴ A.-L. Terracher, „Les aires morphologiques dans les parlers populaires du nord-ouest de l'Angoumois“. Paris, 1914.

passim, lk. 230, Vendryes, passim, lk. 283). Nõnda on siis loomulik, et lingvistid-sotsioloogid on hakanud oma uurimustes eriti rõhutama — vastandina neo-grammatikuile — ühiste tsivilisatsioonide tekitatud ja nende mõjul edasi levinevaid ühiskeeli ning jälgima nende arenemise ajaloolisi tingimusi. On hakatud jällegi tundma elavamat huvi kultuurkeelte, kirjakeelte kujunemise ja elu vastu, on hakatud energilisemalt toonitama nende väärtust ja nende uurimise tähtsust keelefilosoofiale¹. On järgima hakatud mõjusid, mida keelte elus avaldavad kultuurielu tegurid: kool, kirjandus, kiri. Jõutakse enam ja enam selgusele, kuivõrd märgatavaks mõjutajaks praeguste kultuurkeelte elus saab intelligentse inimese mõtteilm ja tahe². Teisalt on hakatud ka suuremat tähelepanu pöörama spetsiaalsete keelte, n.n. argoode arenemisele.

Sotsioloogilisel suunal keeleteaduses on uuemaaja keeleteaduse arenemises kahtlemata omad suured teened. Ühiskondlik sihtus on toonud lingvistikasse uusi seletamisvõimalusi ja uusi meetodeid: ta on hakanud enam toonitama etnograafiat, võrdlevat antropoloogiat ja ajalugu. Ja viljakaks on osutunud kaks tema poolt eriliselt rõhutatud tegurit: kollektiivsed tendentsid ja imiteerimise tung keele-elus³. Kuna see vool aga meie teaduses on alles veel noor, tema (kui ka sotsioloogia enda) meetodid lõpulikult veel kujunemata, töötab ta suuremaid tulemusi anda vast alles tulevikus⁴.

¹ Vrd. A. Dauzat, „La géographie linguistique“ (Paris, 1922), lk. 84. Eriti aga G. Millardet, „Ling. et dialectol. rom.“, lk. 100—1, 108 jj., 475.

² Kõneleja tahte mõju kõnendi arenemises on omaaegu energiliselt toonitanud juba Michel Bréal, „Essai de sémantique“, lk. 6.

³ Nende kohta pikemalt: Meillet, „Ling. hist. et ling. génér.“, lk. 73 jj., 150; A. Dauzat, „La philosophie du langage“ (Paris, 1917), lk. 187, 190; Fr. Schürr, passim, lk. 47, 60, 64; Delacroix, passim, lk. 50 jj., 239—47.

⁴ Sotsioloogilise meetodi kriitikat: Millardet, passim, lk. 488 jj. — Keele sotsiaalset iseloomu on käsitletud hiljuti veel norralane A. Sommerfelt kirjutuses „La philosophie linguistique française“ (Bullet. de la Société de Linguistique de Paris, XXV₃, lk. 22 jj.).

Teatavasti töötati keeleteaduses läinud aastasaja viimsel veerandil ja käesoleva algul peaaesjalikult positivismi vaimus, nagu seda suuremalt jaolt sündis ka muudel teadusaladel. Noorgrammatikuile oli omane vaadelda, mõista ja seletada kõnendi-elu avaldusi peamiselt kui loodusteaduslisaajaloolisi nähtusi, käsitleda neid viimastele teadustele omaste meetoditega, suhtuda kõnendile sagedasti liialt mehanistlikult, induktiivselt ja empiristlikult. Keelemuutuste vaimlised mõjurid, deduktiivse vaatlemisviisi sagedasti viljakad võimalused jäeti meeledli unarule, mis kallutas keeleteaduse paratamata teatava ühekülgsuse poole ja mis kõik sündis keelefilosoofia arenemisele ilmseks kahjuks. Sellest ajavaimust tuntavalt üle ulatus ometi H. Schuchardt, kes teisalt aga ka positivistliku lingvistina kuulub kõige tähtsamate hulka, nõnda ka M. Bréal ja R. Meringer.

Praegusel ajal, juba paar aastakümnet, võime õige laialdalselt märgata reaktsiooni keeleteaduse positivistlikule sihitusele, seda muidugi mitte töömeetodite, vaid põhimõtete ja nähtuste mõistmise mõttes. Nüüdisaja anti-positivistliku, seega idealistliku tendentsi algeid, omaaegsel kujul muidugi, võime leida juba Franz Bopp'il ja A. F. Pott'il, kuid selle tõelisteks isadeks tuleb lugeda alles prantsuse lingvisti Michel Bréal'i („Essai de sémantique. Science des significations“, Paris, 1897) ja eriliselt itaalia filosoofi, esteeti ning keeleteadlast Benedetto Croce't („Estetica come scienza dell'espressione e linguistica generale“, Palermo, 1902). Kõige mõõdukamal, kainemal ja reaalsemal kujul avaldub lingvistiline spiritualism muidugi kõigepealt ülalesitatud sotsioloogilises suunas, samuti ka psühholoogilises keeleteaduses, peamiselt küll selle uuemas järgus, peale Wundt'i ja Dittrich'i. Deduktiivse meetodi mõistusepärasemat, loogilist, hõlpsamini kontrollitavat ja tõsiasju piinlikumalt arvestavat rakendust leiame J. Gilliéron'il ja tema järgedes sammuvail keelegeograafidel. Praeguse idealistliku lingvistika äärmistel avangardidel esineb aga vaimlise juhina Karl Vossler.

Spiritualistliku voolu üheks tunnuslikuks jooneks peaksime kõigepealt teatavaid antihistoristlikke ten-

dentsisid nüüdisaja keeleteaduses, reaktsiooni avaldusi ajaloolise meetodi, õigemini selle äärmuste, selle ainuvalitsuse vastu. See väljeneb õige märgatavalt juba F. de Saussure'il, staatilise, sünkronistliku keeleteaduse rõhutamises („C. de ling. génér.“, lk. 114—38). Äärmisel kujul avaldub see antihistorism sagedasti Gilliéron'il ja tema jälgijail, kellel märkame püüdeid seletada prantsuse või muude romaanikeelte praegustes murretes esinevaid nähtusi, arvestamata (vulgaar-) ladina keelt, sugukeeli ja vanemat prantsuskeelt. Selle meetodi kaldumist ühekülgsusse on hiljuti energiliselt paljastanud Millardet („Ling et dial. rom.“), seades üles keeleteaduses kõigi meetodite konvergentsi nõude. Staatilise ja deskriptiivse käsitluse suurejoonelise ja üldjoontes väga õnnestunud teostuse leiame ühe suurema kultuurkeelega praeguse arenemisjärgu ideoloogilises esituses, Ferd. Brunot' kehakas uurimuses „La pensée et la langue“, ala-pealkirjaga „Prantsuskeelele kohaldatud uue kõnenditeooria meetod, põhimõtted ja kava“. Siin kuulutab autor, kellelt on varemalt ilmunud vast kõige parem prantsuskeele ajalooline grammatika, et „Ajalooline grammatika pole mitte see, mis võib anda raami nüüdiskeele täpsele ja reaalsele esitusele“ (lk. XIII); „Kõnendituleb vaadelda seesugusena kuis ta esineb kõneleja ajus, ajajärgul, mil ta kõneleb, kui tahetakse vältida kõige halvemaid eksitusi analüüsis“, lk. 6); „Tuleb jõuda otsusele püstitada kõnendi meetodid, kus faktid ei oleks järjestatud mitte enam märkide, vaid mõistete korra põhjal“ (lk. XX)¹. See katse on õige laialdaselt leidnud heakskiit-

¹ Selle ideoloogilise grammatika laadist teatavat aimet anda võiksimine tsiteerides üht osa teose sisukorrast. Nõnda jaguneb II osa raamatuteks: Les faits. Le sujet; la personne (See omakorda kahte lõiku: La phrase personnelle. La phrase impersonnelle). Portée de l'action (See omakorda kolme lõiku: L'action subjective. L'action objective. L'action subie; la voix passive). L'objet secondaire; les autres compléments. Kolmas osa jaguneb raamatuiks: Circonstances (A. Généralités. B. Les lieux et les mouvements. C. Le temps). Les faits par rapport à nos jugements, à nos sentiments, à nos volontés (Questions, réponses, énonciations positives et négatives. Les modalités et le langage. Les modalités du jugements. Les sentiments).

mist¹, kuigi ka puudunud pole osalt õigustatudki kriitikat². Selle teose põhimõttelise külje väärtust ja kandvust terves ulatuses ei ole igatahes veel suudetud ega jõutud hinnata.

Nüüdisaja keeleteaduse neoromantiline ja antinaturalistlik suun võtab lingvistikat vaimuteadusena, kultuurteadusena. On märgata püüdu vaadelda keeleelu kultuurajaloo ja kultuurfilosoofia seisukohalt, selgitada vaimlise kultuuri, vaimu arenemise peegeldusi ja mõjutusi keeleelus, ühesõnaga: kultuuri ja keele vahekordi³. Sel alal iseloomulik ja isegi eeskujulik teos on K. Vossleri „Frankreichs Kultur im Spiegel seiner Sprachentwicklung“, kus autor keelelisi muutumisi vaatleb ja seletab peamiselt psühholoogiliselt, kõrvale jättes romanistide senist võrdlevat meetodit. Keelendite teisenemise teguritena ei näe Vossler mitte enamvähem pimesi mõjuvaid mehaanilisi keeleseadusi, vaid vaimu, ja seda isegi häälikumuutuste alal (seletusabinõudena tarvitades näit. lauselisid rõhutamisi, lausemeloodiat ja lauserütmikat, mille lõplikud põhjused on vaimlist laadi). Kuna senine lingvistika tegi keelendite põhjal järeldusi vanemate, atesteerimata kultuurolokordade kohta, talitavad Vossler ja temale järgijad vastupidiselt: püüavad keelearenemise nähtuste seletamiseks kasutada kultuuri ajalugu. Nõnda näit. seletab V. partitiivse artikli kujunemist prantsuskeeles XIV ja XV sajangul prantslastel seeaegu levineva tegeliku, kaupmeheliku, rekendava ja mõistusliku vaimu avalduseks („Fr. Kult.“, lk. 191). Peab tunnistama, et see antiformalistlik uurimisviis on osutunud õnnelikuks ja viljakaks peamiselt süntaksi ja stilistika, harvem ka morfoloogia käsitlemisel, kuid on jäänud tulemustelt ebamääraseks ja on sagedasti isegi täiesti äpardunud keele häälikulise külje arenemise seletustes. —

¹ Leo Spitzer, Literaturbl. f. germ. u. rom. Phil. XLIV (1923), k. 316—20; Ch. Bally, Bullet. de l. Société d. Ling. d. P. XXIII; L. Clédat, Revue de philol. franç. XXXV (1923), lk. 31—57.

² Millardet, pass., lk. 457 jj.

³ Kultuuriarenemise mõju jälgimiseks keelearenemises erilise't tänu-likuks alaks on muidugi viimase veerandsajangu eesti ühiskeel ja kirjakeel, vähemal määral ka murded. Uurijate praegusele sugupõlvele pakub end siin õnnelik võimalus tähelepanekuid teha *sur le vif*.

Kõnelejaskonna mõttelaadi ja vaimuilma ning üldse tsivilisatsiooni mõju keele-elus on teisalt jälginud eksaktsemalt ja veendumata panevamalt A. Meillet (op. cit., lk. 199—210 j. m.).

Praegune idealistlik keeleteadus Croce, Vossleri ja Schürri vaimus läheneb mitmeti esteetikale, on sellega tihtipeale sulamas ühte. Mõlema vaimlise avaldusviisi, kõnendi ja kunsti vahe ei ole selle voolu arvates mitte oluline, vaid relatiivne, astmeline. „Filoloogia ainuvalitsev kuningatar on esteetika“, ütleb ühes oma varajamas teoses¹ Vossler, „iga keeleteadus on esteetiline², keelelise arenemise ajalugu on kunstiajalugu sõna kõige laiemas mõttes“³; „grammatika on osa stiili- ja kirjandusloost, mis omakorda sisaldub üldises inimese vaimu- ja vabadusajaloos (kultuuriajaloos)“⁴. — Keelelisi tõsiasju aga reaalsemalt käsitledes ja valjemale lingvistilisele meetodile tugenedes on osanud edukalt esteetikat keeleteadusele kasutada Montpellier' ülikooli professor M. Grammont⁵.

Spiritualistliku keeleteaduse ideoloogiast järgneb loomulikult, et see suun erilist tähelepanu pühendab indiviidi, isiku tähtsusele keelearenemises⁶. Igasuguse keelelise nihkumise lähtekohaks ja mõjutajaks on hakatud pidama üksikisikut. Kuid igale individuaalsele, eristavale ja lõhestavale muutmiskalduvusele astuvad vastu kollektiivsuse tasandavad mõjutused: üheltpoolt siis looming, teisalt aga arenemine⁷. Iga individuaalse uuenduse algpõhjus on ikkagi isiku intuitsioon, sisemine, vaimline nägemine. Ja individuaalsest loomingust ja uuendusest võetakse üldsuse poolt vastu ja levitatakse edasi ainult see, mida kuulajate poolt tuntakse intuitsiivselt kui vastavat kõnelejaskonna üldistele vaatlemis-

¹ „Positivismus und Idealismus in der Sprachwissenschaft“, lk. 63.

² Ibid., lk. 96.

³ Ibid., lk. 10.

⁴ Ibid., lk. 11.

⁵ „Le vers français, ses moyens d'expression, son harmonie“ (I tr. 1904, II tr. 1913).

⁶ Nõnda juba M. Bréal'il, „Ess. de sém.“, lk. 131 j. m.

⁷ Vrd. Vossler, „Sprache als Schöpfung und Entwicklung“.

kujudele ja valitsevale vaimule. See, mis keeles individuaalsena püsib, see kuulub siis stilistika valda, mis saab aga konventsionaalseks, muutub juba keeleteaduse uurimisesemeks, mille ideaalne siht olekski jälgida ja kätte näidata need sidemed, mis keelendeid ja keelenähtusi ühendavad nende algallikaga, s. o. terve kõnelejaskonna vaimuga². Ja selle ühenduse leidmiseks tuleks kasutada meetodina omakorda jällegi intuitsiooni³. Tähendaksime siin, et sellele väliselt nii avatlevale ja kaasahaaravale teorialle ei ole seni veel järgnenud kuigi märgatavat praktikat. Hoopis vastupidi: see intuitsiooni ja fantaasia meetod on saanud sagedasti tühjusse tagajärjetult rabavaks tööriistaks isegi nõnda andekail ja kogemusrikkail õpetlastel kui K. Vossler, kõnelemata vähemaist. Sellega ei tahaks siin ometi eitada intuitsiooni suurt tähtsust teaduslikus töös, kui ta nimelt põhjeneb positivistlikkude meetoditega omandatud ainstikutundmisel ja kui kaine mõistus teda kontrollib ning töötab temaga kooskõlas.

Praeguste käärimiste sünteesina lingvistika alal võiksime igatahes konstateerida spiritualismi võitu põhimõttelisel alal, kuid teisalt positivistlikkude meetodite väärtuse täielikku tunnustamist.

Need oleksid lühidalt, suurtes joontes iseloomustatult, need üldisemad voolud ja sihitlused, mis uut pakkuvalt, ideesid sigitavalt on märgata praeguses keeleteaduses. Neist üldistest vaatlemisviisidest on võrsunud mitmedki uued üksikprobleemid, keeleliste nähtuste uued seletusviisid ja uued töömeetodid, millede arutus siinkohal viiks meid liialt pikale. Katsun seda teha lähemal ajal muul võimalusel.

Neid üldkeeleteaduse uuemaid liikumisi ja tendentsisid, samuti kui meie teaduse printsiipideõpetuse viimaseid võitused ja tulemusi peame alati hoidma silmas, peame alati sammuma nende perspektiivides, kui soovime oma väikesel erialal, eesti keele uurimistöö algastmeil, liikuda sihiteadlikult ning kindlalt.

A. Saareste.

¹ Vrd. Schürr, pass., lk. 60, 78.

² Ibid., lk. 79.

Ethnographica — etymologica.

Viimasel ajal tegutsedes eestikeelse etnograafilise terminoloogia kallal on mu tähelepanu kiindunud mõningate etnograafiliste nimetuste etümoloogiasse. Olen teinud mõned seletuskatsed, mis siin keeলেmeestele kaalumiseks avaldan.

1. *kaal*, -i

'leinenes, mit Spitzen besetztes Schultertuch der Weiber, Leichentuch'. *kaali* kohta, mida paiguti ka *linikuks* nimetati, on minul teateid Setu-, Võrumaalt (Kan, Rõu), lõuna-Tartumaalt (Ot, Rõn) ja Lutsist (Kallas, LM., lk. 47—48). Lisaks *Wiedemanni* definitsioonile tähendatagu eri teadaannete järgi: *kaali* kandsid abielunaised õlgadel (nagu suurrätti) või peas. See oli 4—5 arss. pikk, käterätiku laiune, linane riie, haril. valge, pitsidega ehitud või ilma. Lutsis olid mõlemad otsad kirjatud nõelaga või kangaspuudel. *Kaali* mainitakse ka rahvalauludes.

Tuleb tähele panna, et see sõna esineb alal, kus kirja-keele *ay (+ l)* on muutunud *aa (+ l)*-ks. Meeles pidades selle lina kandmise viisi (ümber kaela!), tundub loomulikuna, et sõna *kaal* ongi sündinud *kael-* (murd. *kaal*-) sõna põhjal.

Oletan, et lina nimetus varem on olnud liitsõna, kus esimeseks osaks on olnud *kaal* ja teiseks *linik*. Sõnast **kaal-linik* sai (*linik*-sõna esimese silbi *i* mõjul) **kaal-linik*. Pärast jäeti emb-kumb liitsõna osadest ära. Niisugune nähtus on ju keeles harilik. Nii nagu *kaal* üksinda, nii tähendab ka *linik* (peale pealina, pearätiku) ka õlalina. Õlgadel, kaela ümber kantavaid *linikuid* on E. R. Muuseumi kogudes mõningaid. Lutsis olevat *linik* = *kaal* (Kallas, LM., lk. 47—48).

2. *liiv*, -i

(*liim*, *liivi*): madalvee kalapüümis, koosneb kolmetahulise prisma kujulisest puuraamistikust, mille kahe suurema külgtahu ning neid ühendavate kolmenurgeliste otstahkude üle on kinnitatud võrk, kolmas külgtahk (väiksem) aga jäetud lahtiseks: püünise suuks. Kalad peletatakse ranna poolt

sügavamasse kohta viidud, suuga ranna poole käänatud püünisesse („Etn. sõnast.“). Wiedemann tunneb peale selle teist tähendust: 'Handnetz (von einem Holzreifen ausgespannt gehalten und an einem Stiele)'; see on siis sama, mis e. *haam*, sm. *liippi*.

Nagu teada, ühendab Thomsen e. sõna *liiv* läti sõnaga *liwis*, *liwe* 'ein Stossnetz in seichtem Wasser, eine dreieckige Garnreuse, ein Stromnetz wie ein Prisma gestaltet' (FBB, lk. 266). Thomsen jätab ometi ütle mata, kas siin tuleb oletada laenu eestist lätisse või ümberpöördukt.

Igatahes ei ole need sõnad kummaski keeles omapärased, vaid tuleb nii hästi e. *liiv* kui ka lät. *liwis*, -e ühendada järgmiste germani keelte sõnadega: roots. murd. *glip*, norr. *glip* 'fischreuse, rachen, nimmersatt, wildfang' (Falk-Torp, Et. Wb., lk. 327), alas. (Ditm.) *glipp* 'eine Art Hamen zum Fischfang' (Schiller-Lübben, Mittelniederd. Wb. II, lk. 118). Algupärane tähendus esineb sõnades: roots. murd. *glip* 'loch, öffnung, schlund, riss', *glipa* 'offen sein'.

Kuid mitte ainult keelelisel vaid ka etnograafilisel alusel võib osutada, et e. *liiv* on võõrast algupära. Kõige ligema näite pakub Ruhnu. Klein'i järele on *glip* Ruhnus angerja püünis. Kuju poolest on ta samasugune nagu eesti *liiv*. Kuna aga viimane on 2—3 m. pikk, olevat ruhnu *glip* ainult 1 m. pikkune. Lahtisest küljest põiki üle on kinnitatud võrdlemisi lühike vars (E. Klein, Runö, lk. 284—285 ja pilt 134).

See püünis on olnud tuntud ka Ojumaal. P. A. Säve ülestähendustest (pikem käsikiri Upsala ülikooli raamatukogus), mis kirjeldavad Ojumaa olusid umb. saja aasta eest, leidsin mineval kevadel teateid kahesuguse liivi kohta: 1) *gafvel-gleip*; kuju päris sama, mis eesti *liivil*; pikkus ühe märkuse järele ainult umb. 3 kün.; teises kohas räägitakse suurematest liividest, mida 2 meest vedasid, teine teisest nurgast, lahtine külj ees; sellega püüti haugisid, ahvenaid jne. 2) *stang-gleip*, koosnev kahest 3. künra pikkusest sauakast ja nende vahele poolest saadik kinnitatud võrgu linast, mil all küljes kivid; kalapüüdja

käib vee sees, sauakate otsad käte alt läbi; satub kala kohale, lööb ta sauakad kokku ja tõstab saagi võrgu sees üles (Säve, Mskr. V, lk. 268).

3. lõugas.

Wiedemanni järele tähendab sõna: 'gemauerte Seite d. Aschenloches vor der Ofenmündung (als Sitz dienend)'. Raplast kirjutatakse minule: „Lee kummalgi pool kõrval on umb. 3 jalga pikk ja 1½ jalga kõrge, pealt ühe laia paekiviga kaetud müüri jupp, mida lõukaks kutsuti“. Varblast teatakse: „Ahju ees, vastu kambri seina oli lõugas, s. o. umb. 2—2½ jala kõrgune kivist laotud pingitaoline ehitus“. Audrus niisamuti: „Kivist pink ahju suu ees vastu seina“. Kihnus olevat ahju välisnurga poolset kivipinki nimetatud *paeks* ja seina pool asuvat, suuremat pinki, mille peal magatud, *lõukaks*. Võiks veel tsitaatide arvu jätkata, kuid eelmistestki selgub juba sõna harilik tähendus. Ida-Eestist olen märkinud selle tähenduse üles Tormast ja Palamuselt.

Kuid peale selle on sõnal teisi tähendusi. *lõukapealine* e. *eissepealine* tähendab (Rõngu) seda kohta lae all ahju esise kohal, kuhu vili abipartega aheti. Vrd.: *puid pandi lõuka peale kuivama* (Vahi).

Aavik (Uute sõn. sõnastik) määritleb: *lõugas* — ahju suu ees olev tuha-ase, kivist veerega ümbritset. Vrd.: *lõukas keedeti* (Vahi).

Hallistes märkisin *lõukale* tähenduse: ahju lõõr, tõmbe-
auk ahju otsas.

Rõngus keegi tõlkis *lõukapäälise*: rehealuse laepealine.

Neist tähendustest on Aaviku oma kahtlemata kõige esialgsem, kuigi ta rahva mälust on juba enamasti kadunud. Sõna tuleb ühendada sm. sõnadega *loukko*, harv. *loukas* 'vrå, håla, urgröpfung' etc. 'sopp, auk, sügavus etc.' Nii on siis *lõukal* olnud sama tähendus mis *leel*, *koldel* ja *korjal* 'ahju ees olev tuha ja süte auk' (vt. Saareste, Leks. Vah. I, lk. 187—190). Müüripinki kolde kõrval nimetati esialgu **lõukakiviks*, pärast, kui juba sõna esimese osa tähendus hakkas ununema, lihtsalt *lõukaks*.

4. *pallapool*

(*pallapoolik, palapool, -ik* jne.). Sõna tähendab algupäraselt valget linast riiet, mis mähiti naisterahva puusade ümber, seeliku asemel. Pärast läks tähendus üle niisugusest riidest kokkuõmmeldud seelikule (vt. tähendusi Saareste, Leks. Vah. I, lk. 168). Ei tahaks ühineda Saarestega, et sõna võib olla oleks „laen keskaja ladinakeelest, kus *palla* tähendas ümber keha võetavat riiet' jne.

Läheme välja Thomseni tuletusest, mille järele lät. *palags* > e. *palak, palakas*, lõuna-eesti *pallai* (FBB, lk. 206). Wiedemannil on neile sõnadele tähendused 'Bettuch, Bettlaken' (*suri-palak* 'Leichtentuch'). Peale selle on aga tähtis järgmisi teateid tähele panna: „*Palakas*, linane suurrätik, millega naised vanasti kirikus käisid... Kui kaugemale kuhugile mindi, võeti suur valge lina, *palakas*, ümber“ (Torma, W. Bachmann). — „*Palakaid* kantud õlgadel nagu nüüdse aja suurrätta. Suvepalakad olid valged, linsed, lühikeste harvade narmastega ääres“ (Põltsamaa, E. Grünberg). „*Palakas* tehtud valgest linsast riidest, kahe kanga laius, neljanurgeline. Kodunt välja minnes tarvitati palakat üleviskeks. Pandi nurgeti kokku nagu päärätik ja kinnitati eest 'reesiga'“ (Mihkli, J. Kork). — „Pealevõtmise *pallai*, linane, oli suvel rätiku asemel. Sellega käis kokku *pallapuul*“ (Hargla, Eisenschmidt). „Kiriku minnes võeti ümber *pallai* — hästi valgeks pleegitud linane riie. *Pallai* oli nii pikk, et üle õla võttes otsad põlvini ulatasid, keskmiselt kuus küünart“ (Hargla, Haas). „*Pallai* — ühelaidne valge linane riie, üle õla võttes otsad ulatasid põlvini“ (Rõuge, Haas).

Näeme neist tsitaatidest, et *palakas - pallai* siis ei olnud ainult 'voodilina', missuguses tähenduses Wiedemann selle tunneb, vaid ka suurrätik. See oli suvisel ajal kandmiseks ja sellepärast linane.

E. R. Muuseumi kogudes leidub *palak* (140 × 140 sm) ainult Põltsamaalt (A 112:39), kuigi samasuguseid aga teise nimega on veel mõned peale selle. Põltsamaa *palak* on kahe-laidne ja nii peab olema ka see *palaj* (220 × 155 sm), mida

Heikel Tarvastust tunneb. Sellega olevat surnud kaetud (Volkstrachten II, lk. 20). Kahelaidseks öeldakse nimelt Mihkli *palakat*.

Näib siis, et õlgadel kantud *palakas~pallai* üldse pidi olema kahelaidne. See on oluline (nii ka naabrimaades, kus niisuguseid suurrätte kanti). Sellevastu jätkus seelikuriideks väiksemastki ja nimelt ühelaidselt riidetükist! Seelikupalakas võis olla õlapalakast ainult pool. Arusaadav sellepärast, kui seda hakati nimetama **pallai-poolikuks* (> *pallapoolik*), **palaja-poolikuks*, või millegi muu selletaolise nimekujuga neist mõlematest sõnadest. Samasugune suuruse vahetamine nagu *pallail* ja *pallapoolikul* on olnud *sõbal* ja *sõuksel* (*sõuke* < **sõvuke*). *sõba* tähendas suuremat üleviskerätti, *sõuke* väiksemat (ühelaidset!) seelikuriidet (Vrd. Hupel, WB. *ſöbba* 'die wollene Kopf- od. Schulter-Decke der Weiber'; *ſaufenne* e. *ſauſ* 'wollenes Zeug, welches die Weiber (im Helmschen), anstatt des Unterrocks um sich wickeln').

5. *semmipuu*

(*semme-*, *semmelpuu*). „Etnograafiline sõnastik“ määritleb: 'u. 165—180 sm pikk poogen kitse- või lambasoolikast punutud keele, kõõlusega, tarvitatud villade vatkumiseks kraasimise asemel'. — Sõna tunneb ka Wiedemann: *semm-i* (*sömm*) 'Bogen zum Schlagen der Wolle', *semmipuu* 'das Holz, womit die Sehne daran gerissen wird'. W-1 on isegi tegusõna *semmeldama*, *semmitama* 'Wolle schlagen mit dem Bogen'.

Meil on praegu teateid *semmipuu* tarvitamise kohta Setumaalt, Võrumaalt, (Rõu, Harg, Vasts, Urv, Põlv) ja Võnnu kihelkonnast Tartumaal. Samatüvelisi sõnu aga esineb laiemalgi alal. Wiedemannil on: *semmima* (S) 'verwirren'. Mineval suvel kuulsin Kihnus päris juba ununemisel oleva sõna (*õlle*)*sämm* 'meskituber, õllemeski segamiseks enne tarvitatud'.

Semmipuu on tuntud, kuigi eri nimega, ka Aunuse karjalastele, (*sabein*, Manninen, Kans. kert., lk. 74—75), lõuna-vepslastele (*taug*, Kettunen, LVHÄ II, lk. 22, 52),

sürjänitele (*let-čän*), čeremissidele jne. Vrd. mis selle algupärast meil olen ütelnud: E. Kirj. 1924, lk. 536.

6. taru

(d) 'Bienenstock' (*tarupakk, -puu*). Sõna on nähtavasti balti laen. Bielensteini teosest „Die Holzbauten und Holzgeräthe der Letten“ I, lk. 190 leiame sõnad *drawu preede* 'Bienenstock-Kiefer' ja *drawu egle* 'Bienenstock-Tanne'. Võime oletada sõna muutumist järgmiselt: *drawu* > **travu* > **tarou* > *taru*.

Vrd. leedu *drāvas* 'трутень, самецъ пчелъ'. Sõna kuulub samasse sõnaperesse, kuhu v. *depevo*, s. (*Hollun*)-*der*.

7. virus

(d), *ahjo-wirus* 'Schlafstelle auf dem Ofen'. Esineb ka vana-sõnas: „Paremb ahjo *virusel* olla kui lavva otsah“ (d; Wied., Aus d. äuss. u. inn. Leben d. Ehsten, lk. 149). Sama sõna on kahtlemata Setu Lõkova *ahò virš*. Prof. Saareste, kes on oma ülestähendustest selle sõna minule annud, seletab selle 'ahju peal olev seina ja ahju müüri ning a. pealse vaheline nurk, kuhu näit. midagi kuivama visatakse'. Sõna esineb pealegi mütoloogilise olevuse *Viruskundra* nimes *Viruskundre* (kundra) 'ein angebliches gespenst auf dem Riegenofen, womit man Kinder schreckt'. Lapse esimene lahtiläinud hammas visatakse Setumaal ahju peale *Virskundrale* (Manninen, E. Arst 1924., nr. 8). Saareste tunneb *virskundra* Setumaalt pealegi sõimusõnana, mida tarvitatakse 'musta, röpase inimese kohta, kes alasti ahju peal magab'.

Sõna *virus* esineb kõigepealt kagu-Eestis, nähtavasti sellepärast, et seal magamisasemega ahjud on säilinud paremini kui mujal. Kuid ka Läänemaa vanematel ahjudel on ahju kerise kõrgusel selle kõrval magamisase. Sel on ääre ees n.n. *parraspuu*, selleks et magaja maha ei kukuks. Mainitud parraspuud nimetatakse Saareste järele Vigalas *vilõs-laïüaks* või *virüs-laïüaks*.

Sõna tüviks tuleb oletada **viruma*, mis on olnud sama tähendusega nagu s. *virua* 'ligga utsträckt' 'pikutada'. Võrd-

luseks pandagu tähele vene *лежанка*, setu *ležo*, *ležonka*, *lezenka*, eesti ingeri *lesantka* 'virus' (Mägiste, Ros. m. 'pääjooned, lk. 19) jne., sõnast *лежать* 'magada, pikutada'. Tuletislõpu kohta sõnas *virus* vrd. vadja *макауз* 'säinky'.

I. Manninen.

Wiedemanni sõnastikus puuduvaid Vaivara murdesõnu.

ajattune 'aeglane, pikaldane' : *ajattuse inimisega ei sä etesi amokkille* 'avasuu, ammuli' : *mitä näkö — sü amokkille amppala* (-ne) 'suutäis' : *õks teļ lajūd, amppalased iärele iättaned* (lastele)

arà 'reha' (vrd. sm. ja ing. Ros. *harava*); van.

arðe 'õla' : *arðed kiviistad* 'õlad valutavad'; (vrd. sm. *hartio*); van.

arvodu|s, g. -kse 'mõistatus' (sm. *arvotus*, ing. Ros. *arvotus*)

ehtone ~ *ehtane* 'õhtusõök' (vt. *ildane*)

eršlavid, g. pl. *eršlavi* 'sisikond (soolikad jne.)' : *vottas eršlavid vällä*; harv.

jamottaṃma 'pilvitsema, aeg-ajalt päikest pilvede vahelt näitama' : *päṃva jamotta* (vrd. sm. *jamo* 'kokku panna, korutada'); harv.

ildane, vt. *ehtone*: *tulga iļdaselle* (sm. *iltainen*, ing. Ros. *iltane*); van.

iluma 'kuuluma, uudiste suhtes' : *mitä ilu ka* ('mis kuulub ka', täh. uudist); harv.

isèpäjn 'üksipäini' : *elàn sîn isèpäjn — vanà elü on uõno küļ, akà...* (vrd. sm. *itsepäinen* 'isemeelne'); harv.

jukama 'vaevlema, pödema, valu tundma' : *kaṃṃa miä*¹ *vanà piqks viēļ jukama sîn iļmas*; harv.

juõdu|s, g. -kse 'raua kokkukeetmise koht'

¹ See on Vaivara Utria murdekuju, Puhkovas, Samakrassis ja Auveres — *miē* (~ *miä*).

- kahlettaimma* 'närtsima, pahakarvaliseks saama': *suñnu on kahlettand*
- kajma* |ne g. -se ~ -kse 'nimik, kaim' (sm. *kaima*. ing. Ros. *kajma*)
- kanermo* (~ *kajnermu*) 'kanarbik' (vrd. sm. *kanerva*)
- kapalo* 'mähe, lapse m.' (sm. *kapalo*, ing. Ros. *kapalo* ~ *kapalo*)
- kapral* 'haiget tegev laps, loomapiinaja': *kus siä olid, va kassi kapral*; juh., halv. täh.
- kapuma* 'ronima': *kapüs ahju päle* (vrd. sm. *kavuta*)
- kassa* 'pats, plett' (sm. *kassa*); van.
- kästintsa* 'kost, meelega' (v. *зостинен*)
- katra* 'karukaer'
- katsuma* 'vaatama' (sm. *katsoa*, ing. Ros. *katsõmä*; Wied. teises, tavalises täh.)
- kayhta* 'jakk' (vrd. v. *кофма*); van.
- kehkara* (*mā*) 'liivakas, vähe musta mulda sisaldav (maa)': *kajk mā on niñda kehkara*
- kehno* (~ *kehnoikkajne*) 'kõhn, nõrk' (vrd. sm. *kehno* ja ing. Ros. *kehno* 'vilets')
- keiguttaimma* 'kerglane, kergats olema, edvistama': *keiguttago keñ tahto* (vrd. sm. *keikkari*); harv.
- kelò* 'sõõt': *meñsa vahel on tük kelò* (vrd. ing. Ros. *kelo* 'kesa' ja kirjak. *kõlu*; ka Wied.)
- keseline* (~ *kesè*) 'poolik, pooleli olev': *miijl on viel keseline paperossi* (vrd. sm. *kesken*, ing. Ros. *keseñ*)
- keskõhta* 'õhtueelne söömaaeg k. 5—6'; vt. *ohtapuõline*
- kihelga* (~ *nipelgä*) 'ettetükkiv laps': *õ, siä vanä kihelga* (vrd. kirjak. *kihelema*); lk.
- kimbur* 'hapukas, kilastanud': *kimbur-pima* (vrd. sm. *kim-pura*); harv.
- kissa* 'kass (sm., ing. Ros. *kissa*); van.
- kivistaimma* 'valutama': *sütä, käsi kivoista niñda et...*; *påd kivista* ('pää valutab'); (vrd. sm. *kivistää* ja ing. Ros. *kivistä* [*pätä*]; Wied. teises täh.)
- klepar* 'väike tükike, raasuke': *kivè* (g., sg.) *kleparad*; harv.
- klühò* 'kurt' (v. *злыхой*, ing. Ros. *gõlhoi*)

kohlama 'aeglaselt otsima, segama, tuhnima': *kohlas, kohlas*
ja lõõsi kätē; harv.

kohlõs (~*tohlus*), g. -se 'pikaldane inimene': *ol, siä vanä*
kohlõs; harv.

kokka 'konks': *ukse kokka* (vrd. sm. *kokka* 'nipp, nokk';
ing. Ros. *kokka* 'konks'); harv.

koõgema 'ülekohtuselt surema' (esineb ka paha inimese
loomuliku surma tähenduses): *ei koõge viël vällä*
'ei sure veel ära'

koõgima 'urgitsema'; harv.

koõduna 'vana riide tükk, räbal': *senē tühja koõduna viiskan*
vällä (vrd. *kolduma* ~ *koltuma* — Wied.); van.

koloõka 'saapa liist' (v. *колodka*); van.

koppula (*säppa k.*), vt. *koloõka* ja *leõsti* - *leõst*; harv.

koõjama 'koristama': *koõja laõda; tarvis tupä koõjada*
(vrd. sm. *korjata* 'korjata, kasida, parandada')

koristamõma 'kägistama, pigistama': *miä koristan siü vällä;*
kraõ korista kaõla; harv.

kotina 'kraam, kolu'; van.

kraõter 'iseloom, karakter'; harv.

krapu 'vähk': *krapuõ sädetti takasi merē* (vrd. sm. *krapu*,
s. *Krabbe*); van.

kruõskama 'norskama (suu laiali)'

kukettamõma 'õitsema': *lälled kukettavad* (vrd. sm. *kukkia*);
van.

kuli (*mäõgima*) 'kurni (mäõgima)'; (vrd. sm. *kuli* 'kaigas')

kuõdik 'tapp' (palke ühendav pulk): *kahē kuõdiguõga nurkka;*
harv.

kurtõma 'paastuma': *miä kuõdun — en süõ lihä*; van.

kükkur 'nuuskur' (vt. *nükõkima*); van.

kärsittune 'kannatamatu, rabelev (inim.)' (vrd. Wied. *kärsik*
kärsitu)

kärssimine 'pikaldane suremine' (vrd. sm. *kärsiä* 'kanna-
tada'); harv.

käded 'püksid' (vrd. ing. Ros. *katet* ja Leks. Vah, I 173); van.

käsikko 'pruutneitsi': *käsigoõ tekivad lahõjo* (vrd. sm. *kaase* -
kaaso); van.

lädakkilla 'lahti, laiali': *kaik lehèd olivad lädakkilla*
lätsam, g. *lätsame* 'noor kaunvili, -terake': *no, mitä neist*

lätsamist süüya

lehkima 'kiiresti jooksmä'; subst. *leško*, g. *leho*: *tämä on*
lehòs; (vrd. Wied. *lähk*: *lähus*)

leippala 'leiva raasuke, pala' (Ros. *leip-pala*)

lemò 'kõrbenud hais': *supi õürö ja kõrvend ajs on lemò*;

lemò panè põürükse (vrd. Leks. Vah. I 23, 24)

leňkso solme 'jooksev sõlm'

lesti ~ *leist*, vt. *koloťka* (vrd. sm. *lesta*)

levè 'kraasiline, kraasitais villu — kodusel kraasimisel' (sm.
leve); vrd. *levekkajne*

levekkajne, dim. *levè* (5 *levekkajst* = 1 *levè*)

liēmina 'talle esimene vill' (Wied. *leem*, *leemikene*); van.

liūgu-päiva 'vastlapäev'

loippu 'neljandik lõmmupakku, mis kolmeks särmeks lõhuti'
(särmest kisuti piirgu): *loibu-kiivi oli tuas liēde iūres*; van.

lokeru |s, g. -*se* 'logelev inimene' (vt. *loňkkar*, vrd. *virat-*
tune) harv.

loňkkar, g. *loňkkari*, vt. *lokerus*; harv.

loviseñma 'vedelema, tarbetult lamama': *palkki lovisi mäs*
(vrd. ing. Ros. *loviseñma* 'luusima'); harv.

ludi 'lusikas'; lk. (vrd. *sūpā*)

lämpsä 'mütsi nokk, sirm': *lämpsäga küpär* (vrd. sm.
lämsä - *lämpsä* 'lapats, silmus'); van.

läsikko 'anum'; van.

läülüttañma 'peksma, peksandama' (vrd. sm. *löyly* 'leil');
harv.

lõrgõttañma 'karglema, tantsima (vähe)': *küläs lõrgõdetti*
tantsi; harv.

mainittañma '(teisest) tagaselja rääkima' (vrd. sm. *mainita*)
manēr 'viis, komme': *kuida liñdu, niñda laūlu, kuida mā,*
niñda manēr

manittañma 'manguma, musteldama': *kül manitti miū*
kallal; harv.

mehiňko, g. -*go* 'väljaspool abielu sündinud lapse isa'

merò 'torm, tormine': *meil oli merò tüli*

merõline 'tige, pahur, tormine': *ilma on merõline*

- meroma* 'tormitsema, tülitsema, tigetsema' : *mitä piaks meroma*
- miēna* 'järjekord, „saba“' : *tämä on miēnas*, harv.
- mikà* 'mis' : *mikà, mikàt_sia meròD*; van.
- milltene* 'milline, missugune' : *milltseD ajàD ia asjad!*
- moikkima* 'vähe sööma, lirstama, mekkima' : *miks_sia moigid*; harv.
- muherdañma* 'mökerdama, hammasteta nārīma'; harv.
- mukura* ~ *mukuritsa* 'mardikas' (vrd. sm. *mukura*, Wied. *mukurik* 'Maikäfer') : *o!, siä piēn mukura!* (lastele — mitte halvast mõttes).
- muokkima* 'maseerima, triikima' : *tulē miū muokkima, miūl siēst kivoista* (vrd. sm. *muokata* 'rähkleda, rügada'); harv.
- muřgina* 'keskhommiku söök' (sm. *murkina*); van.
- muškeleñma* 'tõnkama, ruskama' : *muškelivad tojne-tojst* (vrd. Wied. *muskama*); harv.
- mūgima* 'ammuma' : *leħmad on pali¹ mūgined*
- mähmäma* 'suuga matsutama'; harv.
- möliseñma* 'segaselt, ruttu rääkima' : *tämä möliso alalde* (vrd. sm. *mölistää* 'mõirgama', Wied. *mulisema*)
- möllöttañma* 'mürama, möllama' : *poisikkajsed möllöttavad*; harv.
- mölökkilla* 'ammuli, avasuu' : *mikàt_sia vahid sū mölökkilla*
- mömö* 'tasane, ülivagane inimene'; harv.
- mütti_jäine* 'mutt'
- nahvadi-nahvadi* 'looma vähehaaval söömise kohta' : *mitä sål süperàs tämal olò...*
- najttama* 'kohitsema' : *täkò najttaja; najdin kaks täkkö* (vrd. ing. Ros. *najtta*)
- nakala* 'räbal: vana pesu jne.' (vrd. *kolbuna*); harv.
- nakkar*, g. -ri 'sõimunimi'; juhusl.
- nasima* 'kandma' (vrd. v. *носить*); van.
- nasselkka* (v. *носилка*); harv.
- nassikkö* 'kauss' : *tiē nämäD² nassigõD puhtast*; van.
- natikka* 'nolk, paha laps' : *o!, siä natikka kül* (lapsile); harv.

¹ Esineb ka kõrvalkuju — *paliõ*

² Ka *nävõD* — Utrias.

naisikko 'pörsas' : *piened naisigod*; lk.
naisukkaine 'pörsake' : *oi setä piend naisukkaist*; lk.
nattur 'tattnina' (vrd. sm. *nattu*; Wied. *natt*)
naurikko 'palju naerev inimene' : *naurikko naura alalde*
niettu g. *niedu* 'jahu supp' : *niettu on otsas järsku*; van.
niherdamma 'siperdama, nihutama' : *mitä niherdad aŗva*
 (sm. *nihertää*)
niška, g. *niška* 'kukal' (sm., ing. Ros. *niska*); van.
nohikko 'nohiseja, läbi nina hingaja'
nokelaine 'nõges'
nullis 'pilves, udus' : *ilma on nullis*; harv.
nurrama 'nirisema, nirstama (eriti — vett õlle rabast läbi
 laskma)' : *nurra olut*
nukkima 'sorima, vahtima — teise asju' : *no, mitä nugiD*
sin, nukkur; harv.
*nähke*js. g. -se 'puu mähk'
näpikko 'vistrik' : *näpigod näol* (vrd. sm. *näppy, näppylä*
 ja ing. Ros. *näpükkä*)
närbild 'isutult, kehvalt' : *närbild süõb*
närestikko 'noor kuuse mets, padrik' (vrd. sm. *näreikkö*,
 ing. Ros. *näresikko*)
närykkiilla 'lagunemisel („närul*)' : *maŗa on närykkiilla*
näsarikko 'kärnik, käsn (aiaviljal jne.)'
nõhkama 'tähele panema (vähe), välja tegema (kellestki,
 millestki) : *eŗ nõhkändgi*
nörtsis (*mokad*) 'pikad-mokad' : *miel on pahā, mokad*
nörtsis
ohtapuoline, vt. *kesk_ohta*; harv.
oikka, g. *oiga* 'õhuke' : *oige oikka papēr* (vrd. sm. *hoikka*
 'kitsas, õhuke'; ing. Ros. *hoikkaj* : *ne* 'peenike'); van.
õŗpušk 'puhkus, vaheaeg' (v. *omnyck*); harv.
pāde 'ristiisa, vader' : *pādede annettu ambarahā*; van.
pāsikko 'pätsik, leiva-p.' (vrd. sm. *paasikas* 'pae peal küpse-
 tatud kook')
paŗa 'särk' (sm. *paita*, ing. Ros. *paŗ[a]*); van.
(leŗva-) palane 'l.-käär' (vrd. sm. *palanen* 'tükike')
paŗgo, g. *palō* 'kaun, lest' (sm. *palko*, ing. Ros. *paŗko*)

palnitsa 'haigemaja' (v. *больница*, ing. Ros. *polnitsa* - *bofnitsa*)

paŗguma 'karjuma, kisendama' : *laŗs* (- *laŗsi*) *paŗgu*(B); (vrd. sm. *parku* 'kisa', ing. Ros. *paŗku* 'karjuma'); van.

pehmikko 'pehme soo' : *pehmigod kohad*

peŗde, g. *peŗtte* 'tekk' (sm. *peŗte* : -*tteen*; ing. Ros. *peŗte* 'tekk'; vrd. Wied. *peide* : *peite* 'Versteck'); van.

penŗse|r, g. -*ri* 'kleidi piht, varukatega'; van.

perspeŗkki 'kangaspuie istepink'

pŗbikkajse nokelajne 'valge emanõges (*Lamium album*)

pikane 'tige, õel' : *no, mita siŗ niŗda pikane olõd* (vrd. sm.

pikainen 'kiire, ākiline', ing. Ros. *pikastu* 'ākki vihas-tama'); harv.

pikā|r, g. *ri* 'naps (viina)' : *kui saŗks ũhŗ pikariogi* (vrd. sm. *pikari* 'peeker')

pikkurajne 'vāike' : *oŗ, kui pikkurajne tallekkajne* (vrd. sm. *pikkarainen*, ing. Ros. *pikkarajne*); van.

pipi 'haige' : *eŗ tiŗ pipi laŗsele* (ing. Ros. *pipi* 'haige', „paa“); lk.

piŗtlikko 1) 'kibuvits', 2) 'ohaka ja m. taime nõel' (vrd. ing. Ros. *pistelikko* 'ohakas'; Wied. *piŗtlik* 'stechend, stachelig')

piŗska (~-*i*) 'tulitikk' (v. *стичка*, ing. Ros. *piŗska*); van.

plāŗõ : *plāŗõŗ* 'ohatus, nohu' : *nenā on plāŗõŗ* ('ohatanud, nohus')

poŗna 'tapamaja' (v. *бойня*); van.

poppa 'tuli-haige' : *āla tiŗ pipi ja poppa laŗsele* ('āra tee haiget); lk.

poŗbolajne 'sitasitik' (vrd. *poŗokāŗbes*); van.

poŗmur 'raasuke, põrmuke' : *paŗ poŗmurad*; harv.

porras 'redel' (vrd. sm. *porras* 'trepp, läve'); van.

porŗtupa - *poŗŗtuŗ* 'eeskoda, võõrus, koridor' (sm. *porŗtua*, ing. Ros. *porŗtuva*); van.

poŗokāŗbes, vt. *poŗbolajne* (vrd. ing. Ros. *poro* 'põrm'); van.

poŗkku 'kurikaga pesu' (sm. *poukku* 'pesu'); harv.

prihā-prahā 'korratult' : *kaiŗ aŗŗad onvad prihā-prahā* — *krāmimatla*

pristani 'sadam': *lähmo pristani* (v. *присмань*, ing. Ros. *pristani*); harv.

prihgel 'suur kala (kuni 6 pd)'; harv.

prõtõne 'mudane, must — ühtlasi märg': *prõtõne vesi*; van.

pulikka 'pulk' (sm. *pulikka*, ing. Ros. *pulikka*).

pulksti ~ *pulsti* 'vulks, sulpsti': *kivi kukkus pulksti vetē*

puõritam̄ma 'vaidlema, riidlema' (v. *снопуть*); van.

(*raha-*) *pusà* '(raha-)kott' (sm. *pusa* 'kott'); van.

puserdam̄ma 'pikaliselt midagi tegema' (vrd. sm. *pusertaa* 'pressida', ing. Ros. *pusertā* 'välja väänama')

putoška pulgad 'teljed'; harv.

puksakka 'kompsuke, pakike, kimp': *rahà puksakka*; harv.

pårme 'palistus' (sm. *päärme* 'äär, palistus')

põhtima 'pehkima': *pesù on põhtind vällä*

põhõ 'poolmäda': *vanà põhõ palkki* (vrd. sm. *põhõ* 'kohev')

põllõkkilla 'pudenemas, lahti olev (viljatera) jne. '; vrd. *sírok-killa*; (vrd. ka sm. *põllähtää* 'tuisata, lennata'); harv.

põühke 'kohev, hästi kerkinud leib': *kül on üvã põühke leiba* (vrd. sm. *põyheä* ~ *põyheä*).

püõrdus, g. *-kse* (~ *-mine*) 'minestus' (sm. *pyõrrys*; ing. Ros.

püõrtumine; Wied. *pöördus* 'Drehung, Wendung jm.')

püõrdüma 'minestama': *aige püõrdüs ja lahgis mahà* (vrd.

sm. *pyõrtyä*; ing. Ros. *püõrtü*, Wied. *pöörduma* 'sich kehren, wenden etc.')

râdo 'vilets, vaeneke, paha': *tämä râdo suri vällä*; *râdo*

połga kirõ(B) (vrd. sm. *raato* 'raisk, logu'; ing. Ros.

râto 'raibe'); harv.

rammitseim̄ma 'lonkama, luukama': *aj, lehma rammitso*

(vrd. sm. *rampauta* 'jalutuks jääda'; ing. Ros. *rammit-*

seim̄ma 'luukama'); van.

remõ 'müra': *älã tię remõda* (sm. *remu*); van.

renkki, g. *reŋgi* 'sulane' (sm. *renki*); van.

revidam̄ma 'rebima, rebistama': *revitti kajk vällä* (vrd. sm.

revittää 'rebida lasta'; Wied. *revistama*, *räbistama*)

rięgõstam̄ma 'pahasti, kisavalt laulma': *karjalapsed rięgõs-*

tavad (vrd. sm. *riekkua* 'hulguda, mõirata'); harv.

rimpū (< *rindpuu*) 'kangaspuie esimene puu, millest kangas

üle käib'

- riindosilla* 'rinnutsi, vastamisi': *sotàmehèd olivad riindosilla kuòs*
- ròšpojnìkku* 'mõrtsukas' (v. *разбойник*)
- ruç-keñnad* 'soome kingad'; van.
- ruòskakäsi* 'isamees, ka isamehe „abi“ — esim. peiupoiss' (vrd. *roosk* 'piits'; sm., ing. Ros. *ruoska*); van.
- rähläma* 'aelema, rähklema': *lehma rähä* (vrd. sm. *rähjätä*)
- räitti*, g. *räidi* 'rida'; van.
- räsüma* '(maha) heitma': *räsüsin mahä* (vrd. sm. *räsy* 'nõrk'); harv.
- sättune* 'kohane, hea, kõlkulik': *nüð on sättune aiga*; harv.
- saiðakku* 'vitsakimp'; harv.
- sîrokkilla*, vt. *pöllökkilla* (vrd. sm. *süro* 'lahti'): *silmägas ruki on ið sîrokkilla*; harv.
- siperga* 'muistne naise üleriie'; van.
- somane* 'poolpime, tume, pilves (ilm)': *ilma meni somasest* (vrd. sm. *sumeinen* 'udune')
- sořD*, g. *sorřo* 'alekoht, tükk maharaiutud metsa' (vrd. sm. *sortu* 'maharaiutud puu'; *prořua-sorřo* 'heinamaa Reidepõllus')
- sosè* 'isa õde, sõts'
- sosima* 'urgitsema, otsima'; harv.
- suõrima* (*kalõ*) 'kalu võrgust võtma': *suõri kaläd ja pane veřgod vapè* (vrd. sm. *suoria* 'sirutada, parandada'); harv.
- süpü* 'lusikas'; van., harv.
- sür-rikäs* 'miljonär' (sm. *suurrikas*)
- sütki* 'ööpäev' (v. *cymku*); van.
- suvi-selga* (*aida*) 'teivaste vahele üksteise peale laotud põigiti latt-aed'
- säijje*, g. *säijge* 'villakera, mis vabrikust tuuakse — kodus ketramiseks' (vrd. sm. *säije* 'kiud, lõng'; ing.-Ros. *säijje* 'lõngakeere' ja Leks. Vah. I 234)
- säkättämma* 'sajatama, vahele segama (kõnele); harv.
- säühtama* 'viskama' (moment.): *säühtasin vetta käyla* (vrd. sm. *säyhyttää* 'raputada'); harv.
- säülüma* 'peksma': *tahän teið säülü(da)*; *sätto säülü* (vrd. sm. *säyly* 'hoid'; ing.-Ros. *säülüttä* 'hoidma?') lk.

- sürja* 'liivik, liiva künkas' : *süred sürlad onvad säl nommes* (vrd. ing. Ros. *sürjäl*)
- tahõ* 'viis, mõte, kuju' : *üväs tahõs; üht tahõ* ('ühte viisi'); van. *tahrama* 'tammuma, toimetama' : *tämä tahra laõdas alalde* (vrd. sm. *tahrauta* 'määrida'); harv.
- taijsigas* 'magesõstar, taigmari (*Ribes alpinum*)'
- talkkuna* 'kaerajahu puder — kiisel' (sm. *talkkuna*)¹
- tapuna* 'salk, kari, kogu (vrd. v. *мабун*; ing. Ros. *dabuna* 'hobusekari')
- tihulajne* 'väike putukas, mägar' (vrd. sm. *tih* 'kihulane')
- tirppel-tarppel* 'tühja kõhuga, poolnälginud (olekus) : *eksa olè ka tirppel-tarppel kül*; harv.
- tissima* 'imema'; lk.
- tohlukka* (*säppa t.*) '„tükk, kott [kota]" : *vanad säppa tohlugad*; harv.
- tošnikka* 'saamatu inimene'
- tõvaristsa* 'seltsimees' (v. *мосаруу*, ing. Ros. *dovarišša*); van.
- traksuttamma* 'häälitsema (linnu häälitsemise kohta) : *linnud siristavad ja kivitraksu traksutta*; harv.
- truba* 'korsten' (v. *мрyба*; ing. Ros. *truba*); van.
- tuhma* 'loll' : *kül on tuhma miēs* (vrd. sm. *tyhmä* ~ *tuhma*; ing. Ros. *tuhma*; Wied. *tuhm*)
- tuhrama* 'hõõruma, nühkima' : *opone tuhra miü (~ minuda) pāga; saõnas tuhrada* (pass. pr.) *selga*
- tuhuttamma* 'vähe sadama' : *tuhutta vihma* (vrd. sm. *tuhuttaa* 'udutada, sahistada'); harv.
- turske* 'vintske, nätske, vettinud' : *turske leõba ja lihà eõ tahà; turske palkki*
- tüseli-teõveli* 'segi, sasis' : *kajk on tüseli-teõveli sasikilla*; harv.
- tutkamed* 'kanga lõime otsad, narmad' (vrd. sm. *tutka* 'tipp'; Wied. *tutkem* ~ *tutk* 'Ende, Winkel')
- tüla-tāla* 'sasis, lohakil' : *tupà on tüla-tāla*; harv.
- tõlkkõ* 'rõikhein'; harv.

¹ Slaavi laen. Vt. Setälä, Suomensuk. kans. esihist. Maailman hist. II, 503.

- tõlksapa* 'kurat' (sõimunimi); harv.
tõrtsõ 'naps, viin' : *tämä on tõrtsõs* ('pooljoobnud'); harv.
uhvanika 'potihark' (vrd. ing. Ros. *uhvotka - uvotka - ufatka*); van.
uigam, g. *uigame* 'kahe künka vaheline madalik (orukene)' (vrd. Leks. Vah. I 14, 16); harv.
uliseñma (-*ulistañma*) 'kiunuma, vinguma' : *tüli uliso* (-*ulista*) *ja kiuno* (sm. *ulista*)
uõno 'paha, kõhn, lahja' (sm. *huono*); van.
uõstu|s, g. -*kse* 'hoog' : *tüle uõstuksed käiväd*; van.
ursti 'voodilina'; van.
ûs-isà ~ *ûs-pappa* 'võõrasisa, isak'; harv.
uterdañma 'udendama, vähe ja pikkamisi udutama' : *tänä vähè uterda vaip*
ûdama 'hüüdma' (vrd. sm. *huutaa*; ing. Ros. *hütä*); van.
vâbukka 'vaarmari' (vrd. sm. *vaapukka*; ing. Ros. *vâpukka*; ing. Ros. *vâpukka*)
vainokõõs 'putukate, itikate koostusrida' : *keñ senè lahti votta, voib aigi* (p. pl.) *tervest tehà*; harv.
vakane laps 'ristimata laps' : *voetti vakaseld kasulapsest velär|*, g. -*ri* 'vigur, naljahammas' : *olò ~ onò* (on) *velär ommeteigi*; harv.
vèroñka 'nõõr' (v. *vepaska*); van.
villi (-*vilitte*) 'vildak, kõver' : „*vill ratàs peksa konni tē äres*“
viñdli (-*aõkku*) 'vingu auk rehetoa ukse kohal' : *viñg on läinud viñdli aõgust*; harv.
viratlune 'laisk' *o|, siä viratlune piga* (vrd. sm. *viraton* 'ametita, kõlbmata')
visõma 'piiluma, hiilima' (vrd. sm. *viiso* 'nutikas inimene'); harv.
vitim, g. *vitime* 'linaropsimise mõõk' (vrd. sm. *vitiõ* 'rop-simine')
volilde 'küllalt, laialt, palju' : *metsa oli vanàst volilde*; van.
võrtsima 'haugutama' : *tämä võrtsi inimest*; harv.
vuõro 'kord' : *vuõro müõda käidi saõnas*; van.

valla - vällä 'ära' : *tulè valla... tupà; joì vällä kaik;*
viška pišsak vällä (vrd. ing. Ros. *vällä*; sm. *pois*)
õlp 'edev, kergemeelne' (vrd. sm. *hõlppä* 'lobisev')
õlppima 'halpima, edvistama' : *nämäd teyttavað jumala —*
õlppivað (vrd. sm. *hõlpöttää* 'lobiseda')
õsð (*puõl-õsð*) 'lollakas (inimene)' : *no, küõ on viõl õsð* (vrd.
 sm. *hösy*); harv.
üškä 'nohu' (vrd. sm. *yskä* 'köha'); van.
üväst : *tulè üväst apl, misukkajne rīde muõdi* 'tule jumal
 appi jne.'

A. Vaigla.

Valik murdetekstisid.¹

1. Jāmaja.

Fonograafiline tekst (AES arh. rull nr. 35) Määbe külast 1923. a. suvel. Jutustaja: Jüri Kõkk, 74 a.

tä.nä on | ka:hekümne | ko:lmäs | jü:ll, | ü:kstuhat |
ü:heksasada | ka:kskümmend | ko:lm, | niõg vt:skümmend |
a:šta ümber | ta:gasi, | st:s_süñdis üks | i:siäraline | lu:gü. |
ma e:lasin | ma e:lasi | se:l_äl | jü:majas | ja_mõ i:sä tuli
mõle | võ:rusele | niõg rä:kkis mõle | ko:guni | ü:dise |
jü:ttü. | ta ü:ñles: | to:ñne | jü:ri on | omä o:buse pēll | pa:õ
naia | kä:dē sãnd, | ta on koguni ki:mppus õlnd. | ä:õ olē
tast | la:hti sãnd. | st:s on | no:tti | jü:řna | jü:re läjnd |
sã:lē | no:õ küsima. | no:tti | jü:ri | õ:ppeðand | tã:lē, | ku:õ
dãs | kä:dē sãda. | tã oli | se:ñle | ku:nsiga sedã | te:jnd |
niõg st:s | läjnd pa:inaia | jü:re selle | kü:ndlaga, | mis
õ:ppeðud | o:l. | nü:d | tã | se:õsãb | ko:õa nu:rkkas | pü:sti,
vahib puñnis si:lmaðega | tã:le | o:õsa. | tã tuñneb | ä:rã :
o:mã küälã | mē:s, | va:nã | pü:ni | prē:dik, | ki:rgü | ro:õ
mister. | tã: jãttãb | tedã ra:hule | eř ta tedã tã:õtsã | tu:ñ
nēb. | mõñleõ isie:neses: | ku:õ ma siñd äõ | tu:ñneks, | kü:l
ma siñd | pu:rüks tēks. | a:gã el_sa | tu:ttava | mē:s olēð |

¹ Edaspidi ilmutatavate murdetekstide hulgas märgitakse mõnedes fonograafilistes tekstides kõnetakti raja püstjoonega, kusjuures ühe täpiga rõhulise silbi sonandi järel märgitakse pearõhulised, kahe täpiga — kaarsrõhulised sõnad. Toim.

se:llepärast | jä:ttä ma siñD | jä:ŗge. | pä:räst | se:dà polè |
o:Busel ànàm | pa:inajad | kã:ĩnd. | mô:l iãhi | se lu:gù |
na:ttuse | i:melik | mê:le, | kas u:skuda võj | mi:tte us-
kuda | o:mètti ma tahtsi | tõ:ŗ tãdà sãda. | pä:räst sedà |
lã:ksin ma | u:isuga | li:Bay | li:nna | ku:ŗ oli | u:isù |
ka:ŗ küłge | ki:nni pañD | tu:li | tõ:ŗnè | jü:ri | o:tse | ko:hè
môle | la:eva | ja mu:l tuli kohè | mê:le | ta:htsin | tã:dà
sãda | sest a:şjast. | ü:lesin | mô:l oleks | ta:ŗois olavad |
ne:lã silmã ał | rã:kkida | jü:ri | ka:ju, | tu:li mulle | se:ltsi.
lã:ksime | ki:vikiłdude | va:hele, | sã:l ma | kü:sisi | jä:ŗge: |
mo: | ma kü:ltsi omã | i:sã kãst | sedist i:melikku | ju:ttu |
et sã: olèD | pa:inaja | kã:dè sãnd | rã:gi | mô:le sedà nıD, |
rã:gi | tõ:ŗ. | mê: olime | ü:hè külä | po:isid | se:ltsis | ü:lès
kasund, | se:ltsis | e:lãnd. | jü:ri rãkkis niŗg | ju:ttustas |
ju:st | nısa:ma ku:ŗ mõ | i:sã mõlè | rã:kkis. | no:ŗti | jü:ri |
õ:ŗpeetas mõle | se ku:nsi | ku:rdàs ma tedà kã:dè sã | niŗg
mi:nã tegi | nõ:ndã | niŗg sēs ku:ŗ ma | ko:dã | lã:ksi. |
pu:nnis | si:lmaDeGa | va:hib mõle | o:ısa | omãs e:gãpã-
vaşses | rı:Des | mã mõtli küł: | õh i:ŗm on küł | mõ:ŗ-
telda | o:mã külä | mê:s, | kir:gù | ro:ŗmister | pü:ni | præ-
dik. | sēs mã | võ:ŗsi kohè | no:uks | kohè nı: koıjuã | ko-
dunt ä:rã olla | ku:ŗ ta ä:rã suŗnd on | sest sè: oleks | jo
i:rmüs olavad | ku:radıga | ü:hès | kü:làs | kô:s se:ltsis |
e:lada. | nõ:rd on nad | mõ:lemad | su:ŗnud | nı:ãşti | pü:ni
prædik omã | ko:dù | niŗg amë:rikkas | jü:ri | ka:ju | mõ-
lemad on nõ:rd | su:ŗnud.

Üles tähendanud Ks. Kurgvel.

2. Risti.

Kuuldeline tekst Kiriku k. Jutustanud Jüri Asper, 86 a., suvel 1925.

nã vanã tõnu oli, minã küsisin temã kãst: külä rah-
vãs rãgib sa peãd nõid olema. — minã ei:iolè nõid keda-
gist. işsã-meıje loŗn õhla ja umikku. sa teãd, riēde aŗtti
mõısa aıdast villa. naēnè võttis koŗti selga, vis veskil,
jahvaıttas kaŗki ja laıba seãdis lēıvãd sişse. esmãba taŗvis
mõısa minna. minã tegin kaķs pãva ja naēnè tegi kaķs
pãva, ja ibã otsetti mãs ei:oln. agã leiãbã pũd olid pũdu.

minä vōtsin keŗve kätte, lāksin mōjsā metsa, tōjn seŗlt selgas ūhē kujbā männē ärā ja viiskasin mahā ja eŗtsin puhkama. umikku varā tōysin māst ūles, akkasin puŗD rajjuma. paeŗ araga mart tuli minū jūrest läbi. „tōnū, miš sa tiŗD sīn?“ „eksā nā, ma rajjōn puŗD“. „eŗh-eŗh-eŗh, sa rajjōD puŗD. lähmē parēm kirikku alla kōŗtsu“. „tuleks, agā pōlē rahā. „eŗh-eŗh-eŗh, sul bōlē rahā. sa olēD tugeba kehaga miēs. kīDā sa eŗnāst nōŗjaks, ma olēn paran-daja“. sedasi sajmē rahā kül. ma sajn vahēst karbustada, agā egā seŗt. sedasi oliŗgi nōŗD.

Üles tähendanud Juta Inglīst.

3. Kuusalu.

Fonograafilised tekstid (AES arh., rullid nr. nr. 1041, 1084, 1091)
 Jutust.: a. Hindrek Varma, 52 a. vana, Kōnnu v., Viinistu külast, 17. VIII. 1925. — b. ja c. Joosep Meistermann, 30 a. vana, Kōnnu v., Viinistu külast, 18. VIII. 1925.

a. Hülgepüük.

ma rāgin teŗle ūhē tügū hülgepüüst. egā seŗ polve inimised tiŗe, kudā hülge pūD enne oli. nūD on püssid juŗ ja, sīs ei olēD matkuj keppijegā käŗdi, pŗk oli otsas. nuŗ lāksimme ūhekerra sīt menemā, muŗduci mitma mihē, pāt kāsas ja kuŗrad kā. kuŗ hakkas menemā juŗ nend pūstū. ma näŗn kohē, eŗ kül sīn igē midāgi nūD oŗ. kuŗ kadūs jākrunniŗe tahā ärā, minā lejkkān jārel. nuŗ külēgi kuŗera haukkumist siŗld. minā ligemās kā, vahin krunniŗe tagand. neŗ, kuŗ siŗl kippub hülge kallale, hülē hoŗdap poŗga, kuŗ kuŗer ligi läks, tembās kābāgā kohē. minā vahin jākrunni otsas ja arvan, et noŗ egā selle ligi pāse: kuŗ lähān ligemās, siŗ lähteb alā. agā sajn — sajn vahā aŗga vahtind siŗl, eks jātūk livestockis jalā ald ärā, laŗgesin kolinal mahā. egā hülē meŗD alā ūhtā, tegēb agā sūre kisā ja minū puŗle. ahaŗ, mul on sinuga aŗga, ei sul olekki aŗkku, oli laŗt aŗgu kinni külmadā, nā, siŗ oli nūD matkaj. minā lähān sinne ja virudan puŗshāgiga pāhā. nuŗ ma olin sel aŗjal ka viŗl nuŗr tugēv miēs, hül-gel laŗges pā norkku, agā puŗshāgi vārs läks kā katki.

vat siel karğan kaksitta ta selgä ja hakkā sugema puõs-
hāgi varrega pähä. hülē laškev külilä muļ jalge alā. olis
voind tappaða minū kohē siel ärā, agā ei oļd muļstust
enāmp nīpalju. kiērs vīmāks toisele külile, sis sajn jalā
ald ärā. aḥ, oli ka igā peris tugēv poiš: kakstoist lei-
viskā oli rašva, ja nī jāmē oli siñder iešt, kuļ kävin kak-
siitta ta selgā, ei jalād pättuned muļ mahā. kül oli tüõd
milma mihē, enne kuļ señ jald ärā saimme.

b. Ranna Tõnise püksid.

ra-nna | tõ-nūs oli | u-ottand omā | na-ist | a-nne tu-
lema | su-õmest | ka-laBūst ja oli | kü-ttānd | sa-ūna aḥju, |
et kuļ a-ñ | ku-õ tulēb, | et sis vi-htuda | sā-vaD. | ei- olē |
a-nne | tu-ldigi | ja ha-kkand | ü-ksi | sa-ūnas | vi-htuma. |
sī-s pant | pū-ksüt | sa-ūna | rā-ūstāsse | rī-ppuma. | mā- vana-
miēs oli | nā-ht ja, | et niē tõ-nükse | pū-ksüt siel | rā-ūs-
tās | rī-ppusid | ja oli le-ikkant señ | pū-ksü | ta-kumase |
pu-õle | ka-ik ärā. | ja sī-s siē | ra-nna tõnūs oli üõlt mā-
juhanalle et: | mi-ks sa minū | pū-ksüt | le-ikkasid? | mā-
juhān oli | ü-õld et: | hi-ntrige | si-kā | sō-ļ. | ra-nna tõnūs
oli | ü-õld et: | kā ju-št, | hi-ntrigel on | sū-r sikā, | vadē
sā- olēd viēl | pa-ļju | sū-remp | si-kā.

c. Viinistult Villemi ja Mari pulmalugu.

viinistuld villemi ja mari pulmaluku. — villemil ja
maril ollet pulmat ja siē villemi isā mar siē oli uottand
sāja kivi-gult tulema. sīs saē oli tult lahe järe, sīs vana-
miēs oli olt riēmus ja üõld et: jumāl tändtūd, ots vākkū.
sīs oli pañdud kolm pūpasuna sinne karjatse kaēvu tur-
bumā kōm nātälā enne pulma aļga. ja sīs oli ha-gattud,
kuļ siē pulma saē tuli lahe järe, neid pūpasunu puhuma
iust kuļ sinaj māl vanast puhuttud. ehtul oli sīs olt siel
pulmama jaš lapulisi oitte palju ja sīs oli — olid mennet,
sinne villemi kotā ja sīs panned kañaspūd siel ūhte ja
sīs oli ment neid lapulisi kañaspuije vahē täüs niñda et
siē tupā oli taļbund. krūsiaugu vanamiēs siē üõld et —

vaj villemi isä siä kippund väljä, et ma lähän peksämä nejd. krüsiavugu vanamięs üjld et: olē tasä, kulla veñd, et kül on kovä. villemi isä üjld et: kül tajbu.

Üles tähendanud Linda Pärt.

4. Iisaku.

Fonograafiline tekst (AES arh. rull nr. 111,1) Tudulinna Metskülast. Jutustanud August Treilman, 58 a., 21. VIII. 1925.

õjã anls.

ü.ks minü | e.sisa | va.näst õll | ni.mega | õjã | a.nls. |
tä.mä tõi | i.gä | ä.šta | ke.vade | ma.ıldlast | o.male | nõ.õjã,
kes ka.rjã | ä.rã nõj Dus | et u.nõid | kallale | su.vel ei |
tul.e. | ü.kskõrd tuli jã.lle | nõ.jd | si.nna, | ja akkasivad vt.na
juõma ja | su.õla | to.psiõkkuttešse | pa.nema. | nu.õrem veñd |
jã.n | nä.gi agã et | ka.rì | ka.õvast | ko.Dü jã, | la.hi | lu.õmãd |
me.õsa menema | ka.rjãtsega. | nõ.jd ja | va.nem veñd |
tu.livad | la.õdã jüre; | le.jisivad et | lu.õmãd | me.õsa last; |
va.nem veñd | nä.õttas | nu.õremale | ki.rvest; | ü.õles et |
kuõ tä.navude suvel | u.nõ | ü.hè | lu.õmã | ä.rã muõrãb,
ta.õpãn | se.llega | si.nü. | a.gã et | i.gã ästa | u.nõ | pallü
lu.õmi | õjãl muõdis, | si.õ ästa agã | mitte ü.hitki ei muõd,
sì.s nägi | va.nem veñd | kã. et | nõ.j Dus ei | a.õtta | ke.dagi.

Üles tähendanud Juh an A r i k e.

5. Tarvastu.

Kuuldeline tekst Pikru külast. Jutustanud Liis Depman, 60 a., suvel 1925.

kevãdene kaõpusta istuttamise aõg oli. saõs juk tuli mejlè, ist pereme kõõva, nakkaš õllema: aõnã miõ vãjts kãtte. perãn külime, et temã õllü vãjtsè esi arã kaõttanu tõntsü lohku mãttã õõsa, õjts mts võõtan õles, tõjsè jãlle õõttelnu jukõkule, et sî medè peremis õllü. medè vanã kiõ: vãjts oli kül miõ kãhen, agã temã oli lagunu, meõ vtsi seõpãle. meõ kãrsi lãvè ehèn karttulit, küšse: meõõdsi vãjts sul oli? temã õõttel: miõl oli kuõd tuk, valge pulgã olive küllelaõõvust lãbi.

meä näjdässi eñde va lagunu laõvavõjst, kaš om si-sama? eļ olē, kiļ.

meļd läjts tõiñe seppäle. tükki ä peräst tuli seppälđ tagasi, läjts mių vellē manū. seļ üttelnu temäle, eļ vellē kähēn ollev. temä oli seānde ullukke, kiķ tedä ulluttive. vellē kittäv: me käjsime iandin, vājts iāļ küllä, ä sumak mād kaūgel. kundē sōš käjside? me käjsime kalbušsal. kuñ si om? vanā kittäv: sļ om vūru mõjsa mañ, äšte ma küļ eļ mäleřta, mūdä soġgõrřsi me sõjdime.

ärä käjñü kalbušsal, vällä ořsin, ligunu, sļ om jo kogundi võrřsjärve vērēn otsaga. tuli tagasi tõiñe, tah't ūmajale. iah, sād küļ. ka kōř tühi ka om? om küļ, ka sul kamä jahü om? seļ kamabudru ärä, vanā kiļ: nõd om sul sõamekke ä, kōř iāļs, nõd ejdä rihaala magama ku saks. temä saksä eš tahä, sļ oli sõjmunimi, kiļ esi päle: iah, magä ku ärä.

tõjś ommuķku üleš, edimene asi jälle: olē ä mīs, aññä mu vājts kätte. meä aññi vīmāřti eñde vājtsē, sōš sajmē tõiñest vällä.

Üles tähendanud E. Kinger.

6. Rõuge.

Kuuldeline tekst Ruuga k. Jutustanud Jakob Kann, 73 a., suvel 1925.

hañdi miķ.

rõugeñ elli mīs, nimega hañdi miķ. ta ol pühä mīs, kävē egä pühapäivä kerikkohē üle rattajärve, ni et jalgagi är eš leotta. üttel pühapäiväl ol kerikkon paljü suikjijt ja vanäl sarvikkul ol altri kořtal kerikku laen üleš. panttu hobesē nahk, kohē ta suikjijt üleš kirut.

nejd ol ni paljü et kõjikki nime eš mahū nahä päle. sīs võřta nahä vērēst hañmastēga kiñni ja vinüt nahka pikkembäs. eļ hañdi miķ pühä mīs ol, sīs ta võjśē tüd. ašja näřtä — ja nārāřti.

kuļ hañdi miķ kerikkost kodu nakkaš minemä, läřs ta jäl lüle järve — ja vaļjü ristkabluni vette, tüperäst eļ ta ol kerikkon nārnu.

Üles tähendanud P. Viirman.

Küsimused ja kostused.

I. Veel kord vene -ev-, -ov-lõpulistest pärisnimedest.

1925. a. „Eesti Keeles“ lk. 141 avaldatud Teie vastuse puhul vene -ev-, -ov-lõpuliste nimede deklinaerimise kohta tahaksin asja juurde veel kord tagasi tulla. Teie kirjutate, et feminiinse nime *Aleksejeva* tarvituselevõtmiseks ei ole alust. Väide, et seda võiks võrrelda sarnase kõnekäänuga nagu *Tallinski garnison* jne. ei ole küllalt tabav ega mõjuv. Tülen asja juurde vene keelt mitteoskajana. Kui isiku algdokumendis on antud nimi *Bulajeva*, siis seda hakkamegi deklinaerima: *Bulajeva+le*, *Bulajeva+ga*, *Bulajeva+ni* jne. Kui aga on antud nimi *Bulajev*, siis: *Bulajev+ile*, *Bulajev+iga*, *Bulajev+ini* jne. Ei ole mingit põhjust võõrast nime *Bulajeva* kirjutada *Bulajev* ega alust nime lõpust a-tähte ära jätta. Paluksin selle tähtsa küsimuse veel kord kaalule panna.

Ed. K.

Küsija vastuväidete puhul lubatagu eelmisele lisaks lühidalt peatuda ka asja praktilisel küljel. Tuleb nimelt silmas pidada, et vene nimede kahesugusele tarvitusviisile peaksime ruumi andma ikkagi eesti keele pinnal. Kui meil on tegu vene abielupaariga, siis tuleks meil näit. meest nimetada *Aleksejev* või *Belinski*, naist aga *Aleksejeva*, *Belinskaja*. Ja *Belinski* — *Belinskaja* vahel on ikkagi suur vahe, eriti vene keelt mitteoskajale. Kas meil on vaja niisugust vahetegu eesti keeles hakata õppima, pealegi et asi alati ei piirdu lihtsa -a külge liitmisega (*Bulajev* — *Bulajeva*), vaid moodustatav juhis kujuneks palju keerulisemaks (*Belinski*, *Tolstoi*, *Hartšenko*)? — Mis puutub edasi väitesse, et peame respektierima algdokumente, siis tuleb meil silmas pidada, et ka Eesti riikondsuses elab rohkesti venelasi, kelle järeletulijate hulgas leidub varsti küllalt neid, kes pole kunagi olnud Vene alamaid Kujutelgem võimalus, et neile tulevastele meie riigi kodanikele Eesti võimude poolt antaks algdokumendid, milles mehe ja naise nimes ei tehtaks mingit vahet — ja nii ta peakski kujunema, kui eesti keele ise loomu meie ametlikes pabereis ka arvesse võetakse. Kuidas me siis peaksime talitama — me tahaksime ju respektierida niihästi Eestis kui Venes antud algdokumente —, kas me Venest tulnud venelaste nimesid hakkaksime oma keeles tarvitama teiste põhimõtete järgi kui Eesti riikondsete omi? Jõuaksime niisugusel puhul välja tegelikkus-absurdini. — Jääme sellepärast oma endisele seisukohale, et vene nimesid peame tarvitama eesti keeles ainult ühel, ja nimelt maskuliinsel kujul (*Aleksejev*, *Bulajev*, *Belinski*, *Tolstoi*).

E. M.

2. Ajutise ametnikuna.

Palun selgitada, kas loetakse veaks, kui kirjutame „töötas meil ajutisena ametnikuna“, või peab kirjutama „töötas meil ajutise ametnikuna“. Esimesel puhul oleks mõte tihti selgem.

Ed. K.

Õige üldiseks on kujunenud seisukoht, et olevas käändes omadusõna tema juurde kuuluva nimisõnaga ei ühildata. Seda seisukohta toetab niihästi „Õig.-sõn.“ (näit. lk. 506: „miniatuurse maailmana“, lk. 644: „paraja jubrusena“) kui ka suurem osa meie uuemaid ning paremaid grammatikaid (Hermann, Jõgever, Einer, Loorits, viimane piiramisi), välja arvatud H. Põld, kes tarvitab näit. *suurena metsana*, ja K. Leetberg, kes üldse ei tunnusta olevat käänet. Ka A. Saareste „Tegelikud õigekeelsuse määrused“ annavad siin ühildust eitava juhise. Kongruentsi olevas käändes toetab sellevastu peale H. Põllu veel suur osa meie keeleuendusliikumuse esindajaid. — „Õig.-sõn.-le“ vastavalt tuleks muidugi tarvitada *ajutise ametnikuna*, *suure metsana*. Ja sellel ühildumatusel ongi omajagu mugavuslikku paremust (vrd. näit. *lokkavatena põldudena* ja *lokkavate põldudena*). Kuid on ka tõsi, et kongruentsi puudumine mõnikord võib tekitada arusaamatusi (näit. *suurte eluliste küsimuste lahendajatena* pro *suurtena eluliste küsimuste lahendajatena*¹, või: *mässulekikutajate võtetena* pro *mässulekikutajatena võtetena* — esimesel puhul mässulekikutajate võtted, teisel puhul mässulekikutajad võtted). Sellepärast on tarvilik olevas käändes ka hemõttelisuste puhul adjektiivisubstantiiviga siiski kongrueerida (*toetajatena abivõgedena*). Kui aga sel puhul arusaamatusi ei saa tekkida, siis võib ja peabki nimisõnataiendava adjektiivisubstantiivi jätmata lõputa (*suure mehena*, *ajutise ametnikuna*).²

E. M.

3. Kaunas: Kaunase.

Sõnad *Joonas*, *Juudas*, *Luukas*, *Toomas* on kahesilbilisteks lühendunute rühma asetunud. Lubatav oleks siis *Kaunas*: *‘Kauna*. — Bergmann tarvitab vorme: *Lysia*, *Nikia* jne. Kas oleks otstarbekohane, kui võetaks tarvitusele vormid: *Lysia* (-*Lüüsia*), *Nikia* (-*Niikia*), *Kriitia* (-*Kriitia*), *Ainea* (-*Ainea*), *Bia*, *Püthagora* (-*Püthaagora*) jne.

A. N.

Deklineerime muidugi *Joonas*: *‘Joonas*, *Juudas*: *‘Juudas*, *Luukas*: *‘Luukas*, *Toomas*: *‘Toomas*, kui neid sõnu tarvitame ristnimedena (vrd. aga perekonnanimena: *Artur Joonas’e saapakauplus*), sest nad on meie rahvakeeles juba kodunenud, muutunud laennimedeks. Linnanimi *Kaunas*, mis alles hiljuti on kerkinud meie silmapirile, on melle aga hoopis võõras, sama võõras nagu enamik muidki välismaisi geograafilisi nimesid. Sellepärast ei ole meil mingit põhjust seda pärisnime paigu-

¹ Parem konstruktsioon küll: „eluliste küsimuste suurtena lahendajatena“. E. M.

² Nõnda umbes ka O. Loorits oma grammatika suuremas väljaandes (lk. 151); sama seisukoha on suusõnaliselt nende ridade kirjutajale väljendanud ka prof. A. Saareste ja lektor J. V. Veski.

E. M.

tada samasse käändkonda, millesse on asetunud *Juudas, Luukas* j. m. Võõrnimena deklioneerub ta aga kui kolmesilbised tüved: *Kaunas: Kau-nase*. Täpsalt samal põhjusel nagu *Kaunas* käänduvad võõrnimetustena ka vanakreeka mehenimed *Lysias* (aktsent 2. silbi *i-i*, 1.: *lüüstas*), *Nikias, Kritias, Aineias* (*-Aineas*), *Bias, Pythagoras* (1.: *püüthagóraas*). Nende omastav kääne oleks järelikult: *Lysiase* (*-Lysias'e*), *Nikiase, Kritiase, Aineiase, Biase, Pythagorase* (vrd. ka EK 1923, lk. 171).

E. M.

Raamatute ülevaade.

Lauri Kettunen, *Untersuchung über die livische sprache I. Phonetische einföhrung. Sprachproben. Mit einer karte.* Tartu 1925 (Acta et Commentationes Universitatis Dorpatensis, B VIII.₃). 160 + IX lk.

Meie lõunapoolse hõimrahvakese keele kohta on seni kirjutatud ainult väheseid eriuurimusi, ja needki on pärit vanemast ajast. Liivi keelt on uuemal ajal käsitletud harilikult ainult muuseas muude läänemere-soome keelte kõrval, kuigi ta oma huvitavate iseloomujoonte pärast vääriks küllaldasel määral tähelepanu ka omaette. Nüüd on, nagu ülalmainitud pealkirjast näha, liivi keele kauaaegne ja põhjalik uurija, prof. Lauri Kettunen, hakanud oma töö tulemusi trükis avaldama, ja tehtud algus — ilmunud on ainult teose esimene osa, foneetiline sissejuhatus ja keeletekstid — annab häid lootusi, et meie teadus saab ühe täieliku ning ajakõrgusel seisva eriuurimuse võrra jälle rikkamaks.

Nagu öeldud, jaguneb teose esiosa kahte sisurühma: foneetiline sissejuhatus ja keeleproovid. Esimeses käsitletakse kõigepealt liivi keelele eriomaseid häälikuid kvaliteedilt (muuseas eriline peatükk on pühendatud selles keeles nii iseloomulikule katke- ehk murdhäälikule). Sellele järgneb häälikute kvantiteedivahekordade kirjeldus peajoonetes, mida aitavad illustreerida teosele juurde lisatud instrumentaalfoneetiliste proovide ülevõtted. Kõige tähelepanuväärne on aga sissejuhatus viimane järk, milles käsitletakse fonograafiliste keeleproovide najal foneetilisest kirjanduses alles võrdlemisi vähe puudutatud mõistet, kõnetakti, ning häälikühendite laadi olenevust rõhust ning tempost voo-tavas kõnes. See osa on küll võrdlemisi lühike, nagu kogu foneetiline sissejuhatuski (autor lubab — lk. 13 — hiljemini-järgnevas häälikuloolises osas vastavil kohtadel esile tõsta ka keele foneetilisi piirdeid), kuid antud peajoonedki valgustavad seda keeleelu tähtsat külge üsna tun-

duval määral (seda sissejuhatuse lõpposa võiks kasuga tarvitada õppevahendina ülikoolitöös, täienduseks harilikete fonetika-kursusraamatuile).

Raamatu lõviosa võtavad aga oma alla keelenäited. Need on rühmitatud murrete kaupa, alates kõige suurema idaliivi murderühmaga ja lõpetades lääneliiviga. Siia on tänuväärse hoolega koondatud hulk keeleteaduslikule uurimisele väärtuslikku materjali, mille täpsus on seda usaldatavam, et suur osa tekste on fonograafi abil fikseeritud. Autor on püüdnud eriti fonograafilistes näidetes transkribeerimisel elavale keelele tungida nii lähedale kui võimalik: suures osas tekstides on märgitud kõnetaktid ning osalt elava keele ebajärjekindlusi ja kõikuvusigi on katsetud säilitada. Paberile kinnistatud kõnetaktipiirid ning nendega ühtlasi tähistatud lauserõhumaksimumid võimaldavad tunduval määral sõurata neid voolavas kõnes nii põgusaid lausefoneetilisi rõhuvahetusi ning nende mõju hääliku-arenemisele. Tekstides tasandamata jäetud, fonograafis kajastunud keelelised ebajärjekindlused teevad aga nii saavutatud skeemi veel elavamaks: autor on siin silumisi teinud võrdlemisi vähemal määral, kui seda harilikult ollakse harjunud nägema transkribeeritud kõnes — näit. esineb tal paralleelselt *ne'i ~ nei ~ nei, eitam ~ eitam* j. m. —, kuigi loomulikult tasandustest ei ole täiesti mööda pääsetud. Teatavasti jääb ka kõige täpsam ja üksikasjalisem transkriptsioon elava kõnega võrreldes ainult peajooneliseks skeemiks, mis ainult umbkaudselt peegeldab seda voolavat mitmekülgselt protsessi, mida nimefame kõnelemiseks, kuid mida lähemale see skeem elavale keelele suudab küündida, seda ideaalsem ta on.

Transkriptsiooni üksikasjus — need toetuvad suurel määral instrumentaalfoneetilistele mõõteandmeile — võiks leida siiski puudusi või vähemalt kaheldavusi. Tundub näit. teoretiseeritud, kui sõnad *vägi* 'väga' ja *neme* 'nagu' üsna järjekindlasti esinevad poolpikkusemärgita teisel vokaalil (näit. lk. 122, 123, 125, 127 j. m.), kuna samas näit. sõnul *siedä* 'seda', *alä* 'ära' (ka lauserõhutus asendis), isegi *pieräst* 'päras', *edgård* 'Edgar' on teise silbi vokaal tähistatud poolpikaks; samuti esineb üldiselt *perimiez* 'peremees', *perinai* 'perenaine' kõrval *vanämiez* 'vanamees', *kalämiez* 'kalamees, liivlane'. Kas siin on vahe kõrvaga kuulnud? Või näit. paistab ebausutav, et teise silbi vokaal sõnus nagu *pašsákka* 'muinasjutt' (lk. 51, 63, 122 j. m.) või *salänttäd* 'varastatud' (lk. 65) oleks tõesti poolpikk (kolmesilbise sõna teises kinnises, klusiiliga lõppevas silbis!)

sissejuhatuses lk. 11 on küll konstateeritud näit. *üppättä*, *äppättä*, kuid sellevastu *ädaktät*, *kazattän*, *tuppukst*, nii et asi instrumentaalseltki pole päris kindel; võrreldagu siinjuures ka eelmainitud *perimiez*-sõna). Niisugused kahtlusavaldused jäävad muidugi ainult teoretiseeringuiks, kuni nad ei ole tõestatud katseliste andmetega. Ja võib olla jääb autoril siin õigus. On pealegi ilmne, et eelpoolmainitud tühised üksikasjad transkriptsioonis, kui nad peaksidki osutama vääratusteks, ei suuda mingil moel vähendada teose üldist väärtust. Selles toodud keelenäited kuuluvad paremate hulka, mis meie keeleteaduslikus kirjanduses sel alal senini üldse avaldatud. Kuid igal puhul on tarvilik juhtida tähelepanu teose niisugustele kohtadele, mis vajaksid vahest enam põhjendust või selgitust.

Tekstide tarvitamist hõlbustab joonealune täppis eestikeelne tõlge (teos on ise muidu saksakeelne). Peab ka mõnna, et ei leidu teist keelt ilmas, mis nii soodus oleks tõlkekeeleks liivile, kui seda on eesti keel; kui maha arvata läti keelt mitteoskajale tülitegevad läti laensõnad, siis on liivi keel eestile tõesti väga lähedane, veel lähedasem kui soome. Tõlge ongi tehtud võimalikult sõnasõnaline, ainult suuremate stiililiste ning leksikaalsete lahkuminekute puhul on tõlgitud vabamalt, kusjuures niisugusel puhul harilikult sõnasõnaline tõlge on antud samas kõrval, sulgudes.

Eestikeelses paralleeltekstis on üksikute liivi sõnade puhul toodud ka etümoloogilisi näpunäiteid. Sel kombel on muuseas suudetud seletada suurem osa liivis esinevaid läti laensõnu. Seletatud sõnad on raamatu lõpul koondatud tähestikujärjeldisse registrisse. Tarvilise lisandina esineb samas raamatu lõpul ka liivi külade kaart. Et teoses avaldatud keelenäited pakuvad huvi ka folkloristidele, on sisuloendis iga muinasjutu ja muinasloo juures märgitud tüübi number, millesse ta kuulub (Antti Aarne ja Oskar Loorits'a liigituse järgi). Tüüpide tähistamise on oma peale võtnud liivi rahvaluule parim tundja, mag. Oskar Loorits.

Käesolevale liivi keele uurimuse esimesele osale peab järgnema veel teine ja kolmas osa: häälikulugu ja sõnastik. Jääme seda järke huviga ootama.

E. M.

Aug. Mägi. Harjutusi lauseliikmete ja kirjavahemärkide õppimiseks. 4—6 õppeaasta. Autori kirjastus, Tartus 1925. 48 lk. Hind 50 m.

A. Mägi raamatu puhul kerkib kõigepealt küsimus algkooli emakeele harjutustiku tüübi kohta: kas peab ta olema

kokku seatud õppeaastate või keeleõpetuse üksikute alade järgi? Siin võib olla ainult üks vastus: harjutustik peab olema universaalne, sisaldama harjutusi kõigilt algkooli õppekavasse kuuluvailt keeleõpetuse aladelt, olles ühtlasi kohandatud õppeaastatele. Peale harjutuste leidugu seal ka kõik tarvilikud näpunäited, reeglid ja üldistused, nii et harjutustega omandaksid õpilased ka vastavad teadmised teoreetilises grammatikas, ja erilist käsiraamatut selleks ei oleksi vaja. Niisugust harjutustiku-seeriat meil praegu veel ei ole. Fr. Puusepa „Keel. harj.“ on pühendatud eeskätt õigekirjutusele; kuna aga õppekavade järgi peab algkoolis V ja VI õppeaastal antama esimene süstemaatne ülevaade teoreetilisest keeleõpetusest, — siis peaks seda asjaolu ka nendele aastatele kohandatud harjutustik silmas pidama.

Eritlemine keeleõpetuse üksikute alade järgi võib muidugi esineda meetodilistes käsiraamatutes, ja A. Mägi raamatukest tuleks just hinnata kui meetodilist katset eriti süveneda kirjavahemärkide ja lauseliikmete õpetamisse. Kerkib jällegi küsimus: kas on neil aladel algkoolis erilist süvenemist vaja? Kirjavahemärkide tarvitamise oskuse peab algkool igatahes andma. Ise asi aga on süvenemisega lauseliigendusse: siin peaks olema võimalikult vähe teooriat ja rohkem praktikat, et saavutada oskuse moodustada korrapäraseid lauseid, nii suusõnal kui kirjas.

Muidugi peab algkooli lõpetaja tundma lauseliikmeid nende tüübilisemais kujudes, kuid nende mittetüübilised kujud ja eriliigid ei tohiks kuuluda algkooli õppekavasse. L. Kettuneni „Lauseliikmed“ näitab küllalt selgelt, et lauseliikmete järjekindel süstematiseerimine on peaaegu võimatu; atribuudi ja adverbiaali alaliikide eritlemine tarvitab suurt loogilise mõtlemise võimet, mida ei saa nõuda algkooli õpilaselt. On küllalt, kui õpilane tüübilisel juhtumusel suudab lauseliiget ära tunda, küsimuse seada ja ühendada alistuva sõna alistavaga. Muidu muutub keeleõpetuse tund loogika tunniks, kus opereeritakse abstraktsete mõistetega, nagu põhjus, otstarve, kaasolu jne.

Isegi kirjavahemärkide asetamises võib algkool ainult tüübilisematele juhtumustele reeglid anda, muidu aga jääb otsustajaks ikka keeleinstinkt, meie kõnekeele loomulikud pausid.

A. Mägi raamat sisaldab 62 harjutust, millest osa esineb lugemistükkide, osa üksikute lausete kujul; kõigis puuduvad kirjavahemärgid. On püütud sisult tuumakaid ja vormilt esteetilisi lauseid ning palasid anda, kuid paljud neist on algkooli õpilasele rasked aru saada. See ei ole meetodili-

selt aga mitte soovitav: kuna õpilase tähelepanu peab harjutuses koonduma kirjavahemärkidele ja lauseliikmetele, on sisulised raskused liigseks takistuseks. Sisu ja vormi raskused jäägu lugemistundidele, keelenäited aga olgu lihtsad ja läbi paistvad.

Raskepärasuse näiteks olgu mõned laused harj. 36: „Kõik võigas hirmus taga ümber ees. Meel vere sooja tukset tajus maas puus ja õhus. Sihvati sähvati äkitselt vingerdab tuline tuksatus mustade kogude hämaras lademes pilvede sademes“ jne. Katkend „Alkohol“ (V. Reimann'ilt, h. 52) kõlbaks pigemini kirjavahemärkide hinnamõistatuseks, kuid mitte algkooli õpilastele. Ka ei ole hea, et palju lauseid on võetud luuletustest, kus sageli esineb ebaharilik sõnajärjestus.

Raamatu keelelisele küljele suuri etteheiteid ei saa teha. Et aga kasutatud on väga mitmesuguseid allikaid, alates rahvaluule ja Kalevipojaga ning lõpetades Kärneri ja Underiga, siis võib märgata teatud keelelist ebajärjekindlust, mida oleks pidanud vältima. Muidugi võib autor öelda, et tal ei ole õigust luuleteoseid moonutada, kuid keele õpetamisel vajame ühtlast kirjakeelt ja sellepärast peab keelenäiteid parandatama ja ühtlustatama. Näiteid: kuju „*vaeslaps*“ pro *vaenelaps* (h. 17) ei ole vastuvõetav; „*lilla pärgi*“ (h. 25) peaks olema *lillasid pärgi*; „*mitte maksvust*“ (h. 25) peaks olema üks sõna. Harj. 24 on lause „*Kaarli kutsutakse tuppa*“, kus „*Kaarli*“ on sisult nimetavas, vormilt aga sihitavas. Harj. 29 „*alastage*“ tähendab Õigek. sõnar. järgi — „*võtke alasti*“. „*Ehk*“ ja „*või*“ vahet ei ole silmas peetud lauses „*Ma viin su sinna ehk kaugele maailma*“ (h. 62). „*Kirjeldamata ilu*“ (h. 37) asemel ootaks „*kirjeldamatu ilu*“. Vanasõnas „*Võta pörsas vastu kui pörsas pakutakse*“ (h. 24) oleks „*pakutakse*“. juures osasihtis õigem. Lauses „*Luuleleek silmades tal nähti särava*“ (h. 30) nõuak-sime kuju „*säravat*“. Germanismi leiame lauses: „*See pidi ruttu tehtud saama*“ (h. 38). Kuna paiguti võib leida silmatorkavat peale-konstruktsiooni vältimist, näit. „*Keegi ei mõtle külma, kui soe lõunatuul puhub*“ (h. 11), — leiame teises kohas selle liigset tarvitamist, näit. h. 27, kus kõne on ohverdamisest „*rahvusliku asja peale*“.

A. Mägi armastab lausekujusid, kus vahele on jäetud sõna *on*. See ärajätt on õigustatav vanasõnade ja muinasjuttude lakoonilises stiilis, kuid mitte harilikes lauseis, nagu „*See kõik mis teile ütelda*“ (h. 14).

Sõna *eelolev* näib A. Mägi'l võrduvat sõnale *järgnev*,

sest h. 20 on juhutatud „eelolevate“ rühmade juurde, kuna jutt on tõepoolest järgnevatest rühmadest.

Silmatorikavaid sisulisi vääratusi raamatus ei ole. Ainult harj. 30, mis on määratud lisanditele, leidub hulk näiteid, mis kuuluksid ütte alla, ja see võib arusaamatust tekitada, näit.: „Sina velleke sa ära ähvarda. Ela sina Ants sina oled õnnete otsa peal. Sina Viuu pole mitte parem“ jne.

Mitmeski harjutuses on ülesanne liiga ebamääraselt formuleeritud, näit. h. 15: „pane tähele, missugused pöörd-sõnad (sisuliselt) esinevad öeldistena jaatavates lausetes“. Võimata on aru saada, missugust „sisulist“ vahetegemist siin nõutakse. Või harj. 38: „kirjutage laused rühmadesse selle järele, missugused lisalaused nendel on“. Kuna tärmin „lisalause“ ise võõras on, ei ole selge, missugust liigitamist siin vajatakse.

Kuna A. Mägi harjutustikus võib näha peajasjalikult meetodilist katset süveneda keeleõpetuse eriküsimustesse, siis tuleks eriti just seda külge hinnata. Ei või öelda, et siin kõik korras oleks.

Ebameetodiline on A. Mägi võte, kui ta ühes harjutuses esitab korraga kaks rasket ülesannet: kirjavahemärkide asetamise ja lauseliikmete eritlemise, mis sugugi teineteisest ei olene. Parem on, kui igal harjutusel on üks kindel ülesanne, millele koondab õpilane oma terve tähelepanu ja millest jääb tema mällu miski õigekirjutuse või keele reegel.

Üldse on harjutuste ülesanded liiga lühidalt formuleeritud, ilma ühegi reeglita ja NB-ta. Kästakse ainult asetada tarvilikud märgid, tõmmata jooned, liigitada rühmadesse jne., — kuidas aga seda teha, selleks peab juhatusi mujalt otsima. Aga kust — õpetajalt või grammatika käsiraamatust?! Õpetaja ei ole alati kättesaadaval, ja erilist gramm. õpperaamatut algkoolile ei ole vaja, — ta olgu harjutustikuga ühes, sellega ühte põimitud.

Süvenemine lauseliigendusse tundub, nagu juba öeldud, algkoolile liigse ballastina. Seda oleks pidanud tegema lihtsamal kujul, peatudes ainult tüübilisemal juhtumustel. Mis tegelik tähtsus on näit. sõnade alistumise järjekorral (harj. 13), või sõnaliigil, millega on väljendatud üks või teine lauseliige?! Ometi esineb viimane küsimus harjutustes väga sagedasti. See on väga tarbetu formalism: sõnaliik üldse ei ole tähtis, tähtis on ainult tüübilisele lauseliikmele omane sõnaliik.

Ka oleks võidud peale lauseliigenduse harjutuste esemeks võtta teisi küsimusi lauseõpetuse alalt, mil ei puudu tegelik

tähtsus, näit. vahetegemine alistuvate ja rinnastuvate lausete vahel, kõrvallausete lühendamine jne.

Ka kirjavahemärkide õppimiseks ei ole harjutustik puudusteta. Reegleid ei ole. Ei ole ka nähtavat ülesannete differentseerimist: suurem hulk harjutusi tunduvad kordamisharjutustena, kus esinevad korruga kõik kirjavahemärkide tarvitamise raskused. Ainult mõnel üksikul harjutusel on oma kindel, piiratud ülesanne (ütte, lisandi, korduvate lauseliikmete puhul). Ometi on harjutamisel tähtis just ühe raskuse põhjalik valdamine, alles siis võib teisele üle minna. Iga märgi üksiku tarvitamis-juhtumuse ja reegli tarvis olgu eriline harjutus.

Harjutustik ei ole isegi täielik — puudub sidekriips kui harjutuse ese.

Puudub ainekogu järjestamine kergemalt raskemale. Raskemad harjutused on küll märgitud tähekesega, soovitates jätta need VI õppeaastaks, — kuid mis takistas autorit neid otsekohe seadmast loomulikku järjekorda?! Ka ei tundu autori raskuse mõõdupuu alati vastuvõetav: kui võrrelda näit. raskeks märgitud harjutusi 8 ja 9 eelnevatega, siis tunduvad nad sisuliselt hoopis kergemad. Nähtavasti ei arvesta aga A. Mägi üldse sisulist kergust. Kahjuks ei leidu raamatus ka mingisuguseid vaatlikkuse vahendeid.

Harjutustiku puudused on eriti tunduvad, kui võrrelda teda J. Aaviku „Kirjavahemärkide õpetusega“, või Fr. Puusepa „Keeleliste harj.“ III osaga, mis sisult sarnased A. Mägi raamatule. J. Aavik annab näit. kuuel leheküljel terve lauseõpetuse ja just niipalju kui seda algkoolile vaja, puuduvad ainult harjutused. Tema kirjavahemärkide harjutustes antud laused on lihtsad, ülesanne on kindlasti differentseeritud, iga harjutus sisaldab ainult ühe raskuse; vaatlikkuseks on rida skeeme.

Fr. Puusepa „Keelelised harj.“ ei puuduta palju lauseõpilisi küsimusi, kuid kirjavahemärkidele on pühendatud palju harjutusi. Küsimusele on püütud läheneda rohkem tegelikust seisukohast: nii on näit. ühes harj. kästud igasse lausesse asetada 2 kommat, teises — 3, 4, 5 jne., tuges rohkem keeleinstinktile kui teooriale.

Raske on A. Mägi harjutustikku algkoolile tingimusteta soovitada. Juba raamatu tüüp äratav kahtlusi; siis näidete raskepärasus ja mitme ülesande kuhjamine ühte harjutusse. Näpunäidete ja reeglite puudumine raskendab tarvitamist. Lauseliikmete eritlemises on mindud üle algkooli võimete ja tarvete piiri. Ei ole tähele pandud vaatlikkuse nõudeid.

Puudub süstem, üleminek kergemalt raskemale, puudub raskuste differentseerimine.

Muidugi on A. Mägi teinud ka palju tänuväärt tööd, kogudes ja liigitades harjutusteks vastavat keelematerjali ning sellega tasandades teed järgnevatele harjutustikkudele, ja seepärast väärib igatahes emakeeleõpetajate tähelepanu, kui katse eriliselt süveneda keeleõpetuse lauseõpilisse külge.

J. Väinaste.

Joh. Mey, **Inglise-Eesti meresõnastik**. Kindralstaabi IV osak. väljaanne. Tallinna, 1925. 79 lk.

Mainitud sõnastiku ülesandeks on, nagu eessõnas öeldakse, „võõrastele eesti merkirjanduse ja kaartide lugemisel võimalikult abiks olla“, kuna „eesti keel väljamaal veel mitte küllalt tuntud ei ole“. Sõnastikku on kogutud üle 2300 ingliskeelse mereoskussõna. Eestikeelsete sõnade hulgas leidub rohkel arvul murdesõnu, samuti ka uusi oskussõnu. Sõnastiku keel, mis normeeritud õigekeelsuse-sõnaraamatu järgi, on ühtlane ning korralik, ega sisalda suuri ebatasasusi. Silma puutusid pealiskaudsel vaatlusel ainult mõningad vead, nagu: '*suurim ja laialisem (merekeel)*' (lk. 5) pro *suurem j. l. või s. j. laialisim*; '*mahajäätud*' (lk. 7) pro *-jäetud*; '*tvärssis*' (lk. 7) pro *tvärsis* (iness.); '*juure arvata*' (lk. 7) asemel oleks soovitamam tarvitada *d*-list illatiivi *juurde*; '*metood*' (lk. 62) pro *meetod*; *ettevaatlusseadus*, ingl. k. '*caution*' (lk. 11) all on mõeldud muidugi *ettevaatlusseadus*, ja mõni muu väiksem eksimus.

Kahtlemata on ühtluse mõttes väga tarvilik ja soovitav, et kõik väljaantavad oskussõnastikud enne trükkimist mõne kompetentse korrektori poolt läbi vaadataks, nagu seda sellegi sõnastikuga on teinud lekt. J. V. Veski. See kindlustab nende keelilise korrektsuse ning ühtluse.

H. P—p.

Eestimaa kaart. Sõjaväe Kartograafia Jaoskonna väljaanne 1921. Mõõt = 1:300.000 (s. o. 5 versta tollis).

Esimese poogna ilmumisest on juba, nagu aastaarv näitab, möödunud 5 aastat. Viimane poogen ilmus palju hiljem. Et kaart tarvitusel on, siis ei ole vast veel hilja tema kohanimede ortograafia kohta sõna võtta. Kaardil on vigaseid kohanimesid igatahes palju vähem, kui tema eelkäijal 10-verstalisel kaardil, mille vigadest juba varemalt „Eesti Keeles“ kirjutatud, kuid sellegipärast on seal neid niipalju, et teda sellel kujul ei saa pidada korralikuks kaardiks. Peab üldse mainima, et kohanimede ortograafia on eriti lohakas ja lonkav meie Sõjaväe Topograafia osakonna poolt väljaantavatel kaardidel. Niisuguselt autoriteetselt asutuselt tohik-

sime küll kõige paremaid kaarte oodata, kuid tegelikult ei näi seal kohanimede õigekeelsusele kuigi suurt rõhku pandavat. Näiteks toome siinkohal terve rea vigaseid kohanimesid (esitame nad kihelkondade kaupa):

Jõelähtme: V. Prangli (Aksi) peab olema Aksi; S. Prangli p. o. Prangli. Aegna saar p. o. Äigna saar.

Risti: Hatu p. o. Attu; Suur-soo p. o. Suuresoo; Wanniku p. o. Vanike kl.; Pedasoo p. o. Pedase; Kibro p. o. Kibru; Englema p. o. Änglema (küla ja järv).

Lääne Nigula: Selliküla p. o. Seljaküla (ehk ka Sellaküla); Kerbla p. o. Kärbla; Kirimäe (võiks olla ka Kirima, nagu rahvas harilikult hääldab); S. Ennikse p. o. Äniste; Widriku p. o. Vidruka; Hardu p. o. (H)arru; Paisa p. o. Põltsamaa (Põltsamaa külas on küll kaks Paisa talu); Wedru p. o. Vedra.

Kullamaa: Walksi p. o. Valkse; Mikke p. o. Mike; Kabeli (kl) — harilikult kutsutakse seda küla lihtsalt Piirsalu külaks. Kabeli küla nimetust tarvitatakse võrdlemisi harva; Omküla p. o. Oomküla; Kolowere p. o. Koluvere; Kastjõe p. o. Kastja; Lastre p. o. Laastre (tl).

Vigala: Kesa kl. ja Keso raba p. o. Kesu kl. ja raba; Rumba p. o. Rumma; Kurawere p. o. Kurevere; Kose jõgi p. o. Päärdu (rahvakeelse Päärdu saksakeelne nimetus on Kosch); Tagaküla — praegu nimetus rahvasuust kadunud; tuntakse ainult üldnimetust Jädivere küla.

Märjamaa: Purga p. o. Purge (loe: purge); Pädewa p. o. Päädeva; Sullu p. o. Sulu; Keriselja p. o. Käriselja.

Pärnu Jaagupi: Jakobi p. o. Jaagupi (samuti ka Viru Jaagupi); Sõõriku p. o. Sõõrike.

Mihkli: Emmu p. o. Ämmu; Voitra p. o. Võitra.

Karuse: Lustemäe p. o. Liuste ja Mäe külad. Praegu mõlemad nimed peaaegu ununenud ja tarvitatakse ainult üldnimetust Meelva küla; Melwa p. o. Meelva; Poantse p. o. Puantse; Peanse p. o. Peantse; Järisi p. o. Järise; Kiiska p. o. Kiissa; Leo p. o. Lõo.

Hanila: Kehara p. o. Kõera (loe: kõeera).

Muhu: Kessu ja Kessulaid p. o. Kesselaid; Wõi p. o. Võiküla; Wira laid p. o. Viirelaid; Möla kl. p. o. Mäla kl.; Pädaste p. o. Pedaste.

Põide: Põide p. o. Põide; Kaunisaares p. o. Kanissaare; Põide ms. p. o. Otimõis; (praegusel ajal rahvasuu enam Põide mõisa nimetust ei tunne, olgugi et ta vanemais saksakeelseis dokumentides esineb Peudehof kujul); Liigalaskma p. o. Ligulaskma; Ürewere p. o. Üivere (on varemalt küll ka Ürevere kujul rahvasuus esinenud); Pahawalja p. o. Pahavalla; Keikusti p. o. Kõiguste, esineb ka Keiguste.

Kõpu: Säraküla p. o. Seru küla; Tetsi kl. p. o. Tõõtsi (Saarde kihelkonnas, Kõpu piiril).

Puhja: Pidaküla p. o. Ridaküla; Remsi p. o. Rämssi; Nässi p. o. Nasja; Tänasilma p. o. Tänassilma; Järveküla p. o. Järvaküla;

Kabilo p. o. Kobiluse; Engu p. o. Ängu; Koopsi p. o. Kapsta; Lembavere p. o. Lembevere; W. ja S. Kongota p. o. Konguta; Maidla p. o. Majala.

Sangaste: Mattu p. o. Matu (Korijärve külas on küll üks Matu talu, kuna küla nimi ise kaardilt puudub); Lotta p. o. Lota; Telliste p. o. Tõlliste.

Helme: Lowe p. o. Lõvve; Roopa p. o. Roobe; Soontaguse — praeguses rahvakeeles harilikult Sootaguse; Asuma p. o. Asu ms.; Riidaja p. o. Riidaje; Veise järv p. o. Veisjärv.

Räpina: Raigla p. o. Roigla; S. ja V. Vörksi p. o. Veerkso; Vönküla p. o. Võuküla; Suhara p. o. Soohara.

Põlva: Sakna p. o. Säkna.

Vastseliina: Kõrgemõisa p. o. Korgemõisa; Hanikase p. o. Hanikase; Lusika p. o. Luuska (ülipikk u); Meksi p. o. Meeksi (ülipikk e); Pünni p. o. Põnni; Lemmaste p. o. Lemmätsi; Pugula järv p. o. Pugola järv.

Setumaa: Abinita p. o. Obinita; Nikitina Gora p. o. Mikitamäe.

Selkombel on terve kaart vigaseid nimesid täis. Erakirjastusel ilmunud kaartidel praegusel ajal igatahes niipalju vigaseid kohanimesid ei esine. Ei tahaks ka kuidagi uskuda, et Sõjaväe Topograafia Osakonnal õigete kohanimedega varustatud kaartide trükkimiseks vähem võimalusi oleks kui erakirjastustel, vaid rohkearvuline vigade esinemine neil kaartidel on nähtavasti seletatav ainult puuduliku hoolega.

A. Tiitsmaa.

Toimetusele saadetud.

Virittäjä 1925. — Nr. 8. Sisuks: Niilo Ikola, Lisiä suomalaisten varhaispainosten luettelon; E. A. Tunkele, Erään n:n katoamisesta; Lauri Kettunen, Eräitä erimielisyyksiä tieteenme kysymyksissä III—VII [Vepsa verbide imperf. keeluvormide—*en putuske, en nägiske* — moodustus; Eesti suhe *säetud-seatud*; Sise- ja lõppkao suhe eesti k.; Lahkuminekuid vormi- ja tähenduseõpetuses, etimoloogias, dispositioonis ja meetodis]; Kirjallisuutta: E. A. T., Eesti Rahva Muuseumi aastaraamat I; E. A. T., J. Manninen: Etnograafiline sõnastik; Oikeakielisyyttä; Jne.

Kuukiri Eesti Kirjandus 1925. — Nr. 11—12; 1926. — Nr. 1. Sisuks m. s.: J. Väinaste, Meie algkooli harjutustikkude ülevaade; J. Mägist, E. *parit, paris* sõnade seletuseks; Juh. Libe, Mõned märkused dr. med. J. Luiga teose kohta; Arno Raag, August Kitzberg 70-aastane; Stefan Csekey, Maurus Jókai eestikeelsete tõlgete bibliograafia; D. Palgi, A. Kitzberg tänapäeva lugeja seisukohalt; O. Sild, Eestlaste vabaduse järkjärguline kokkuvarisemine keskajal;

O. Liiv, Jooni Lüganuse minevikust kirikukroonika järgi; Y. Virula, Kas Peterburi või Kroonlinn? M. J. Eisen, Kust tulevad lapsed? M. J. Eisen, Peata Tõll; Dr. H. Normann, Arstlikud nõuanded maarahvale; Kirjanduslik ülevaade: Arno Raag, Ühe vana „Tuuletallaja“ noorpõlve mälestused I ja II; A. Poolpuu, Henrik Visnapuu: Ränikivi; Karl Aben: Helisev vaikus; B. Linde, Tallinna Kolledži Eesti keele konspekt; J. Mägiste, J. Manninen: Etnograafiline sõnastik [Olgu siinkohal mainitud, et sõna rü ng pole mitte „vaevalt“ vaid kindlasti „kitsamaulatuslikum ja kirjakeelevõõram“ kui rō uk, kuna viimane esineb murdeis rõhuvas enamuses. Samuti pole 'ahju otsel' mitte trükiviga, nagu arvustuse autor arvab, vaid siin on tegu sõnaga otse (nom.), gen. otse]. Jne. Lisaks: Eesti raamatute üldnimestik 1924. a. alates.

Näytteitä etelävepsästä II. Lauri Kettunen. Helsinki 1925. VIII + 146 lk.

Untersuchung über die livische sprache I. Lauri Kettunen. Phonetische einföhrung. Sprachproben. Tartu 1925. X + 160 lk. ühes kaardiga.

Äännehistoriallinen tutkimus Abraham Kollaniuksen lainsuomennosten kielestä. Martti Rapola, Helsinki 1925. XI + 176 lk.

Keila kirikuvõõrmündrite arveraamat 1472—1553. Dr. Paul Johansen. Tallinna 1926. XXVIII + 64 lk.

Eesti Arst. 1926. — Nr. 1.

Looming 1925. — Nr. 10 ja 1926. — Nr. 1—2.

Ajalooline Ajakiri 1925. — Nr. 3—4.

Trükivigu.

EK 1925. a. nr. 5—6 palutakse lahkesti parandada järgmised eksitavad trükivead:

	on :	peab olema :
Lk. 93 r. 2 alt	et	eL
„ 105 „ 7 „	Sprachwissenschaft	Sprachgeschichte
„ 106 „ 2 ja 3 ülalt	metateeseid	metateetseid
„ 106 „ 9 „	kõrgenenud	nõrgenenud

Vastutav toimetaja: **Albert Saareste.**

Väljaandja: **Akadeemiline Emakeele Selts.**

Eesti Kirjastus-Ühisus „Postimehe“ trükk, Tartus 1926.

ke sedda Resko kuhlwat / bigtedat ommat / erranis ke sedda
 Resko teglewat / sahwat bigtedat olla. Semperrast armat
 Nistiinnimeffet / techket kudt David / se pajatap: Ohe abja
 pallun minna fest Issandast / sedda tabarin hennessel hehl mee-
 lel sahma / eth minna se Issanda Rodda sees jehma woigin ⁵
 münno ellades / wallatada needt kaunit Summala Denistuffet
 fest Issandast / ninck temma Kirko kasuda; Ninck tahs:
 Minna röhmustan hend fest / eth mul ütteltut on / meije sahme
 se Issanda Rodda sisse minnema. Sahte teije sedda tegkema
 sibš ollete teije önsat / ninck Christusse Wendat kui temma ¹⁰
 issi tunnistap / kus temma pajatap: Múnno Emma ninck múnno
 Wendat ommat needt / ke Summala Sanna kuhlewat / ninck
 teglewat.

**II. Meie peame Christussel meije omma hehl
 meelel lainama.** Kus Christus Petrussfest tachtis / temma ¹⁵
 pididi temmale omma Laiwakesse lainama / ninck üx püssut
 Mahst Merre pehl temma lückama / olli temma walnis / lasck
 keick seißma / ninck tegki hehl meelel / mea Christus tachtis.
 Ninda peame tahs meije keick tagkasi pannema / mea meile
 sibn se Ilma sees armas on / ninck Christussel temma Denistuffes ²⁰
 sedda hehl meelel lainama. Mea on sul Innimenne / mea
 sinna mitte sahnut ollet? David kostap meije ebs / ninck ütlep:
 Sünnust / Issand / on keick tulnut / ninck sünnno Rehjest olleme
 meije sünnul sedda andnut. Eth meije nühdet Summalast keick
 sahnut olleme / mea meije iglanes on / peame meije tahs temmal ²⁵
 sesamma mitte errakeelma / erranis heh meele tahs temma
 Denistuffes lainama / ninck semperrast andma issi hend Sum-
 malal / kudt ke meije neist Surnust ellawat olleme / ninck meije
 Lublihtmissfest Wapix fest Digteduffest / denida sel ellawal
 Summalal. Sest sex tarwir olleme meije Summalast lohtut / ³⁰
 lunnaftut / ninck pöhibetut / eth meije temma denime ilma kar-
 tusse meije Ello Aljal / Pöbästusse ninck Digkuffe sees / kumb
 temma meele perral on. Meie peame Summalal lainama
 ommat Süddamet / eth nemmat ommat Tempelit fest ellawast
 Summalast / kudt tahs Summal pajatap: Minna tahan nende ³⁵
 sees ellama / ninck nende sees teima / ninck tahan nende Sum-
 mal olla / ninck nemmat peawat múnno Rahwas olla. Meije
 peame Summalal lainama öma Warra ninck Wilja / eth meije

teṃa Sanna eddespitte sahtame / ninč hohle kanname / eth meije
 sesama iglal Ujal keičsarnasel kombel / keičede Keelede sees
 tarčalist ninč moifstlicult mitte ūrpeines heñesse jures piddame /
 erranis eth temma kašs meije Lapsede / Perre ninč walda
 5 Raħwa ette ricčalist kandtut saħko / kudt Paulus meid mai-
 nizep / kus temma pajatap: Lasčket se Christusse Sanna ricča-
 list teije seħs ellama keiče Tarčusse siddeš / eth ep teṃa meije
 Ricčusse meile jettap / ninč omma Sanna meist errawottap /
 ninč meije sedda perrast suhre Waiwa kašs / doch ilmaašjatta /
 10 ošime / kudt temma efferdanut on: Wata: se Ulig tulley / eth
 minna öhe Nelja Maħ fisse lečitama saħn / mitte öhe Nelja
 Leiba jerrel / echt Sanno Weħ jerrel / erranis se Issanda Sanna
 jerrel kuhda / eth nemmat sinna ninč tenna / öhest Merrest
 töise / Resčöħsest Homičul ümber / johyma ninč se Issanda
 15 Sanna ošima / ninč doch mitte löidma saħwat. Meije peame
 Summalal lainama omma Warra ninč Wilja / ninda / eth
 meije temma Roddat ninč Kirčut ehhitame / ninč needt
 sammat mitte lasseme kudt needt Sealautat seižma / eth ep temma
 meid seperrast nuchtlep / kudt temma efferdanut on / kus temma
 20 pajatap: Teije Ulig on tulnut / eth teije illusade kaunide Roddade
 ninč Hohnele sees ellate / ninč münno Rodda peap tühjast
 seižma. Nühdt / ninda pajatap se Issand Zebaoth: Rašket /
 kui teije kessi keip / teije külwate paljo welja ninč weddate püssut
 fisse / teije söhte / ninč sahte doch mitte töijet / teije johte /
 25 ninč sahte doch mitte johbnug / teije kattate hend / ninč woite
 hend doch mitte sojendama / ninč te Raħa denip / se pannep
 sedda öhe auckša Ruckre fisse. Meije peame Summalal lainama
 meije Warra ninč Wilja / ninda / eth meije temma Sullaset /
 meije Oppijat ninč Hingekarjaset toitame / eth nemmat omma
 30 Ammetti Röħmo kašs tegewat / ninč mitte Hegkamisse kašs /
 sest se ep olle meile mitte heħ / kudt Paulus meid mainizep /
 kus temma pajatap: Ke oppetut saħp Sanna kašs / se andkut
 keičsuggu heħdt selle / te temma oppep. Monni Tallopoič
 nuhlep / kus temma Ahsta ümber öhe pohle Sündri Hiwwi
 35 ommal Kirčo Issandal annap; Monni Moišnič nuhlep / kus
 temma Ahsta ümber selle Summala Sullaselle nelli ehč kuhš
 Sündrit Hiwwi annap / siħs teep temma üpris paljo; Monni
 motlep / temma peap terjama minnema / kus temma ommal

Hingefarjasel / te temma Hinge ehs Pehwat ninck Öhdt wal-
 wap / ninck Rehckenschoppi andma peap / üx Kilmif Hiwwi
 andma / eck öhe Pehwa töh tegkema arwitama pear. Ugkas
 kuhket teije Ilmatennolickut / kui kõrgkest Paulus teije Andet
 arwap / temma ütlep: Kus meije teile needt Waimolickut 5
 Ahjat külwame / on se üx suhr Ussi / kus meije teije kehst Il-
 lickut Ahjat sahme? üx töine Südda ninck Meel olli neile
 Galatrilie omma Oppija Paulusse wasto / kudt temma issi neist
 kistap / ninck ütlep: Teije wotfite münd wasto kudt öhe Summala
 Engli / ja kudt Christum Jesum / minna ollen teije Tunnistus- 10
 mees / eth / kudt se olley woinut sündima / teije ollegitte ommat
 Silmat welja kisknut / ninck münnul andnut. Meije peame
 Summalal omma Warra ninck Wilja lainama / ninda / eth
 meije üllehawwame ommat rochket Rehdt / neile Waisille meije
 Mah siddes / fest fedda tahap Summal wasto wotma / kudt 15
 olley se temmal hennessel sündinut / kudt Christus tunnistap /
 kus temma pajatap: Tõhst / minna ütlen teile / mea teije teh-
 nut ollete öhel nesinnafede münno wehhembade Wendade sehs /
 fedda ollete teije münnul tehnut. Ninck tahs: Tõddest | minna
 ütlen teile / mea teije mitte tehnut ollete öhel nesinnafede weh- 20
 hembade sees / fedda ollete teije münnulle tahs mitte tehnut.

24.

XVI as. lõpp (?)

Talupoja vanne.

Trükis ilmunud a. 1850 dr. F. G. von Bunge' ja dr. C. I. A. Pauker'i
 teoses „Archiv für die Geschichte Liv-, Esth- und Curlands“ VI, 1. vihk,
 lk. 221, pealkirjaga „Ehstnischer Bauern-Eid“. Teksti eel olewas mär-
 kuses arvatakse keelemälestise vanust 250—300 aastaseks, seega siis
 põlvneevaks 1550—1600 a. vahepealt. Tekstile järgneb samaaegne
 saksakeelne tõlge. Nimetatud reproduktsioon on tehtud muistse käsi-
 kirja järgi, mida varre alal hoiti Kukruse mõisa arhiivis (R. von Toll),
 mis aga a. 1905 maha põletati.

Pauren Eydt in Estnischer Sprache.

Mynna Mas Seysfa syn, ninck wannu Sumal ninck se
 ausa kocho wasto Ett se Mes on Rysebiteru Perra Mes,
 Sedda tunnistu minna omma Inge Paleke päle ny kuy
 moho¹ Christus pehap aytama omma Ridküße.

¹ Selle sõna kohta esineb Bunge-Pauker'il märkus: „Undeutlich, vielleicht meno zu lesen statt des heutigen mind“.

Kaalumehe vanne.

Tekst on trükitud 16 × 21 sm. suurusele üksiklehele. Hoi-
takse alal Tallinna I. arhiivis (reg.: BK. 12). Pealkiri on kirjutatud
tindiga, kirjastiili järgi otsustades umbes XVII as. keskpaiku. Trükitäh-
tede lõige on samasugune, mis esineb Stahlil „Hand- und Hauszbuch“
I osas (trükitud a. 1632 Riias) ja Stahlil „Leyen Spiegel“ I osas (trükitud
a. 1641 Tallinnas). Faksimilena trükis avaldatud: Agu 1925, lk. 111.

Messer-Ehdt.

Minna N. N. toivotan ninck wannun selle Armoliffsembal
Rahbil ninck sinnasel hehl Linnal / eht minna mul kestut
ammit kudit üg Linna Wilja Möhtja aufaste etteseisima ninck
aijama tahhan / neille Moiftnickulle ni hehsti kudit Rodda-
5 nickulle / möhralle kudit omma mah rahwalle / rickalle kudit
waifille ilma wahhe / kus nemmat sedda tahhawat / nende
wilja Rahdi wacka kaa aufaste möhtma / selle Wahgti-todda
Iffandal ickal korral / kui palju möhdtut on / üttlema / kui
10 kaaß se prudtitut Wack üchtles se Wacka rahha kaa ilma rahha
wehendamisse eck errawottamisse warße kette andma / ninck
mitte andede / meeleheh eck öhhe eck toifße innimeße luggu
piddamisse perrast mind töifße meele pehl tahhan johhatama
lastema / &c. Niwifist mind Summal ninck temma pöbha
tallis Evangelium arwitako.

Reinerus Brocman.

Järgnev laul esineb trükitud 8-leheküljelises teoses „Glückwünschung/
Dem Ehrvesten vnd Ahtbarn Herrn Hans von Höveln / Elti-
f t e n der Schwarzen Häupter / Bräutigam / Als er mit der Ehr- vnd
Eugendreichen Jungfrawen Margaretha / Desß Ehrenvesten /
Ahtbarn vnd Vornemen Herrn Jürgen Stahls / Eltisten
der grossen Gilde vnd berühmten Kauffmans in Reval / eheliche
Tochter Braut / Hochzeit hielte / Zugefallen von guten Freunden auß
dem GYMNASIO geschrieben. Anno XXXVII. den XX. Nov. Zu Reval /
In Reufners nachgelassener Widwe Drückerey“, lkd. 3v^o ja 4. Raama-
tukese muuks tekstiks on veel kaks saksakeelset luuletust. Eelmise autor
on Henricus Arninck, kuna eestikeelsele laulule järgneva brošüüri lõpul
esineva laulu „Lectori Carminis Esthonic“ („Ordre mögn ein anders
treiben“) all leidub autorinimi Reinerus Brocman. Teos on alal hoidunud
nähtavasti ainult ühes eksemplaris Õpetatud Eesti Seltsi raamatukogus.

CARMEN ALEXANDRINUM ESTHONICUM
ad leges Opitij poëticas compositum.

RVi õnniõ on se Mees / te Issa pehle lohtap /
(Ke teikes Paiglas on) ninck Õnne jerral ohtap /
Rumb Summal issi tohp / kumb Summal annap neile /
Ke hehsti keiwat ehl / O Nisti Rahwas / teile!
Seperrast süddamest sünd / Peickmees / kichtan minna /
Eth ollet Meele kaks ni kouwe ohtnut sinna /
So aursa Ello sees se suhre kõrgke Õnne /
Rumb Summal annap nühd; kui tödder teep mo Rõnne.
Se Abbitaks on Õn / kumb Summal issi lohnut
Ninck sünnul tennapehw on Rõhmur issi tohnut.
Se Pruth on kaunis kül: se Issa on kül rickas /
Õn lebbi omma Tõh sijn warra saubnut ickas:
Sahp **Terrato** kušetut; on temmal doch kül Hõbbe:
Kül temma issi tehþ / eth Ahnus on suhr Tõbbe.
Me enne Tallinnas on temmast kogko pantut /
Sest Rahast sahþ sul Dück (lehþ tehþ?) nühd temmast andtut.
Sahp perrast nehha kül! te mitte annap Raha /
Rus Temma anda woiz / ninck Armo jettap maha /
Se on üz tigle Meeþ / se on jo töddest rummal
Ninck teep se wasto kül / me teschip meile Summal.

Se kõrgke Summal teep ni suhre sünnust Lugku /
Eth Temma lebbi Sünd nühd tahap anda Sugku /
Rumb töddest Ilma pehl sahþ paljo Wilja nihtma
Ninck emmis iglawest sünd / Summal / Tainwas kichtma.

Sest peat sinna kaks nühd suhre Rõhmo tehha /
Eth ni suhr Issa-Arm on sünnu jure nehha.
Ep olcko südda kurb / sest Summal Armo nõitap /
Ninck omma Wehje kaks keick Ilma Ihut töitap.
Ninck kuþ se kurri Wajm Teid tahap erra neelma /
Sahp tedda wegkiwast se Rõrgkemb erra keelma.

Eth kuhle / kuhle doch / eth kuhle minno Sanna.
Se Pulm on Oðas nühd / nühd lehp jo Nohr ninck Wanna.
Nühd lehp jo igla Meeþ ninck tahap Robdo mata.
Miþ sinna wiwit weel? sest igla Meeþ lehp; wata.

Sihs minne finna kaks / ninck aja hehsti tagka /
 Laß hehsti tehha Tõh / eth kül sa ollet wagka.
 Sihs anna armsast Suh / ninck hacla kangeß Raila /
 Rei koddo Pruthe kaks: ninck pehsta kaunist Paila.
 Se Pruth sahp keima ehl / needt töiset keimat perra /
 Ninck nutwat wehka / eth iir neist sahp mitut erra.
 Sihs mincket mengema / eth pea kül sahp nechtut /
 Miß teije Menge kaks on Öhse Ujal techtut.

27.

1638.

Tallinna.

Reinerus Brocman.

Alljärgnev luuletus esineb viimasena 4-leheküljelises trükiteoses, mille pealkiri on: „Nuptiis Reverendi, Præstantissimi, Doctissimique Viri, Dn. HENRICI GÖSEKENII, Hannoverani, Pastoris ad D. Matthiæ & Crucis vigilantissimi, sponsi, Cum Lectissimâ, Pudicissimâque Fœminâ DOROTHEA Siegel / Reverendi, Clarissimi, Doctissimique Viri, Dn. M. Johannis Weidlingii, Pastoris Ecclesiæ Teutonicæ apud Stockholmienses dignissimi, p. m. relictâ viduâ, Sponsa, *Σὺν Θεῷ* 16. Julij, Anni 1638. Revaliæ celebrandis, Gratulantur Rector & Professores Gymnasij Reval. Revaliæ, Typis Viduæ Reusnerianæ excud.“ Eestikeelse laulu eel leidub kolm ladinakeelset luuletust: „Ad sponsum“ M. Henricus Vulpius'elt, „Ad sponsam“ Timotheus Polus'elt ja „Dum tibi purpureo datur uxor casta pudore...“ Henricus Arninck'ilt. Leht on alal püsinud nähtavasti ainult ühes eksemplaris ja peetakse tallel Õpetatud Eesti Seltsi raamatukogus.

Oda Esthonica Jambico-Trochaica,

Auff die Melodi:

Lehtmahlß ich meine Chloris 2c.

„**R**õõ olli töistford kaunist Ilm
 „Ninck olli foi / ninck mitte külml /
 „Linna Werrast
 „Rõhmo perrast
 „Ma lexin kõndma Welja pehl;
 „Sihs kuhkset / miß ma kuhksin sehl,
 „Ma kuhksin Linnut Taima all /
 „iir olli walgte / töine hall;
 „Nende Sugku
 „Paultiß Lugtu /

„Kumb minna taħan laulma nühd; /
„Sihs mincket erra mitte sihd.

Ma negtfin ürford Silma kaħs /
Eħ üz sehl olli Wohdiħ maħs /

Temma hühdih

Abbi pühdih:

Kuħ minna Armo mitte nehn /

Sihs minna töddeft hucka lehn.

Miħ sünnip? warssi tulli ten

üz kauniħ noħre Neiziken;

Töftis ülles

Tedda sülles /

Ninck küffis Roħto temma kehš /

Seft temma olli Hedda sees.

O Armaħ / ke sa ollet noħr /

Sa ollet münnul kudt se Roħr

Tulle tenne /

Neizikenne /

Ninck heita Nalja münnö kaħs /

Ninck laħ münd Armo nehha taaf.

Ma ollen töddeft waine Meef

Mi suħre rascke Murre sees /

Minna oħan /

Fergkeft loħan /

Eħ sa saht armaft pidda münd

Sel kombel kudt ma pidan sünd.

Sünd taħap ünnes münnö Meel /

Muith reħcip mitte münnö Keel;

Ruhle / Ranna /

Münnö Sanna /

Ninck anna münnul waisel Nourw /

Se saħp full issi olla Uuw.

Se Neizit sai kaħs Armo töih /

Ninck temma Eüdda töitih Köih /

Resctis töa

Wiħna jöa:

Sel Sundil olli röħmsamb Uigt /

Ninck mitte tepš Meef olli haigt.

Sihš tullit üchte mollembat /
Ninck kudit weel tenna tegewat /
 Lerit Senge /
 Segkfit Menge /
Ninck tõine tõifel andiſ Sub /
Ninck magkas mitte kudit üx Puh.
„Ma ollen laulnut ožani.
„Sihš jehket õnsat surmani:
 „Õnne Roaſ /
 „Õnne Roaſ /
„Ninck õnne nechket Rette¹ sees.
„Sest Jummal töddest on heh Meef.

28.

1639.

Tallinna.

Reinerus Brocmann.

Laul on ilmunud trükikult, tiitelkirjaga: „ODA ESTHONICA TROCHAICA ad Melodiam: Einſmahls alſ ich Luſt bekam: Quâ integerimi spectatiſſimique Viri DN. GUNNARI GERMUNDI Camerarii, SPONSI, Et Lectiſſimae Caſtiſſimaeque Virginis BRIGITTÆ JHERINGLÆ SPONSÆ, Nuptiis Anno 1639. 3. Januarii Revaliae Solenniter celebrandis, Gratulatur REINERUS BROCMANNUS, Graecae Linguae in Gymnaſio Revalienſi Professor. Revaliae, Typis excudebat Henricus Westphalus, Gymnaſii Typographus.“ Alljärgnev reproduktsioon on tehtud äratrüki² järgi, mis ilmunud VhGEG XVI (a. 1896) 281—4. Vt. ka seals., lk. 242. Originaali hoiti veel ilmasõja algul alal Tallinna Poeglaste Gümnaasiumi (Nikolai gümnaasiumi) raamatukogus, kust see aga kaduma on läinud gümnaasiumi evakueerimisel Venemaale.

AD SPONSAM.

NEitzikenne, kui on jergk?
Teil sahp olla Pruthi-Sergk,
Kumb sahp temma anda,
Ke teid armastap kuit Wend,
Ninck Teil annap issi hend,
Heh ninck kurja kanda.

¹ Sõnas *Rette* on kolmanda tähe (t) ülaosa niivõrd kustunud, et võiks seda tähte lugeda ka r-ks (seega *Rerte*).

² Äratrükk on tehtud antikva kirjas.

Teil sahp olla Armo-Palgk:
Tantzkut agkas röhmsast Jalgk:
Sahp hend warsse leuja,
Kennest tullep kallis kuld,
Ninck se öigke Armo-Tuld:
Kui doch sahp teil keuja?

Peickmeess issi on jo Peh,
Annap teitil keick se heh,
Kannap mitte Weeha:
Kuss on Temma Wohdiss mahs,
Sihs tei ollet temma kahs,
Temma Leehast Leeha.

Temma ütlep, tulle ten,
Tulle, Armas Neitziken,
Tulle münno jure:
Tulle julgkest, hacka kail;
Sinna ollet Südda-Nail:
Sehl mitt ennamb ture.

Jummal hoidkut kahjo eess,
Minna tahan Röhmo sees
Sünno jure mata:
Sinna ollet otze nohr,
Sinna ollet magkus Kohr,
Ninck mo Kanna, wata!

Wata, kui doch münno Keel
Püidap sünd, ninck münno meel,
Wata, kui ma othan:
Sünno Hehl on armas Hehl,
Heita Armo münno pehl,
Sünno pehl ma lothan.

Minne, Neitzit, anna Suh:
Sest sa ollet temma Luh,
Temma Luh ninck Leeha:
Kunni Silm se Ello nehþ,
Teije Südda üchte jehþ,
Ninck ep kannap Weha.

Soudket Armo-Merre pehl,
 Soudket, ütlep münno Hehl:
 Ke sehl Merres souwap,
 Se Meess mitte hucka lehp,
 Erranis jo Öinne nehp,
 Ninck kahs töddest jouwap.

29.

1639.

Tallinna.

Josua Möllenbeck.

Laul on ilmunud trükikult, tiitelkirjaga: „*FAMHATION* in honorem prudentissimi & integerrimi viri DN. GUNNARI GERMUNDI Arcis Reval. legitimè designati Camerarii perindustrii, Sponsi nec non Castissimae et Pudicissimae Virginis BRIGITTÆ Jhering, Admodum Reverendi & Clarissimi viri DN. M. JOACHIMI JHERINGII, Episcopi Reval. longè digniss. Filiae charissimae, Sponsæ, Ad diem 3. Januar. Anni 1639. benevolo & benecipienti affectu adornatum, à JOSUA MÖLLENBECK, Pastore in Jörden. Revaliæ, Typis excudebat Henricus Westphalus Gymnasii Typographus.“ Reproduktsioon on tehtud äratrüki põhjal, mis ilmunud VhGEG XVI 286—9. Muud teated samad, mis tekst nr. 26. eel.

DIALOGUS NUPTIALIS,

Im Ehon:

Ach du meines Lebens Auffenthalt.

Ach minnu ello ninck könne,
 Tulle tulle pea tenne
 Paesta mind neist armo aylast
 Paesta mind armo paylast.

Mittekit woy minna tehha
 Kuss eb minna sind san nehha
 Kenne paeht minnu Südda lotap
 Ninck Suhr himmo kas otap.

Ach minnu illus mannoken,
 Ach minnu armas kannoken,
 Sinnu illusat Silmat nõuta,
 Ninck mindt rõhmu kaes tõuta.

Suh ninck kessi minulle anna,
 Hensse Südme ses mindt kanna,

O Linnopoick kuhle sedda,
Ninch pöra minnu hedda.

Anna minnul vx Kindl senna
Jumla niml lass meid vcht menna
Mina ollen perrale Sinnult,
Olle sa perral minnult.

Jumal sap sex oma armo andma,
Need Englit sahwadt meid kandma,
Oma arma kaente paehl
Et meye ellme Sijn ninck Saehl.

Rahwo ninck terwisse siddes,
Jumla ninck Jnnimeste eddes,
Se peat sinna töst taetma,
Ninck hendes wallmis saedma.

Anna hēndes rahwull wayne,
Ma tahn olla sinnu Nayne,
Sind eb tahan minna laytma.
Christus sap meitet aytma.

Jesu meye paehle armo heita,
Oma reyde sees meidt peita,
Sinna ollet se illuss peigmes,
Lass meidt ella sinnu sees.

Jesu meye ello ninck öne,
Panne taehel minnu könne,
Paesta meid neist pattu paylast,
Paesta meid surma aylast.

Tötta tötta armas Christe,
Sinnu ollet se ello töste,
Sind sind minnu Südda püyap,
Sind sind temma abbihöyap.

Armas peigo tötta tötta
Hensse hole ses meitet wötta,
Minnu oma peate olla,
Heddast röhmü sees tulla.

Amen haeh on meye mehle,
Ayt Juml vtlep meye kehle,
Christus se peigomes Issi,
Wottap meid rüppe sisse.

30.

1641.

Tallinna.

Henricus Göseken.

Laul on ilmunud trükitult, tiitelkirjaga: „Sacris Nuptiarum Solennitatibus, Reverendi, Pietate, Doctrina et Humanitate Clarissimi VIRI Dn. M. PETRI JOHANNIS TURDINI, Ecclesiae Svecanae in Acropoli Revaliensi Pastoris vigilantissimi, nec non Regii Consistorii ibidem Adsesoris dignissimi, SPONSI, Die 19. Octobr. Anno 1641 Conjugium Revaliae contrahentis cum Lectissima omnique virtutum genere florentissima VIRGINE ELSA JHERINGIA, Admodum Reverendi, Excellentissimi, atque Clarissimi VIRI, Dn. M. JOACHIMI JHERINGII, Episcopi Revaliensis dignissimi, et Regii ibidem Consistorii Praesidis gravissimi, Filia, SPONSA, Fausta et felicia quaevis precantur Collegae, Fratres et Amici. Revaliae, Typis Henrici Westphali, Gymnasii Typographi“. Reproduktsoon on tehtud äratrüki põhjal, mis ilmunud VhGEG XVI 291—2. Muid teateid vt. tekst nr. 26. eel!

Psalmus Centesimus Vicesimus Septimus Conjugii
Dignitatem et Felicitatem praeclare ac splendidè illustrans,
Carminè Latino, Germanico ac Esthónico redditus.

HEh sel ke Jummla kartuss' sees,
Seisis ninck kahs te pehle keis,
So kessi sünd paep töitama,
Sihs saht sa hehsti ellama.

So Nain' sahp olla sünnis mois,
Kuit üx puh Wihna marjo töis
So Lapset kudt olli taimet,
Ümber lauwa kartzet, terwet.

Wata ni rickas on se Mees,
Ke keip Jummla kartussées,
Temmast se wanna jehp-weeha,
Ke tulnut ülle keick Leeha.

Jummal sahp sünd õnnistama
Zionist, ninck saht watama

Jerusalemma õnne-juhr
Ke temma ehs on wegka suhr.

So Ello sahp iggatzema,
Jergkest so jures ollema,
Eht sa neht Lapset pallio
Ninck Israel lõijap Rahwo.

31.

1642.

Tallinna.

Johannes Tanstins.

Laul on ilmunud trükikult, tiitelkirjaga: „Hymen Votivus Nuptiis auspicatissimis Praestantissimi, Doctissimi omniumque virtutum genere condecoratissimi VIRI, Dn. HENRICI DAHLEN, Secretarii hujus Reipubl. dignissimi, SPONSI, Et Nobilissimae, Lectissimae, Pudicissimaeque VIRGINIS DOROTHEÆ, VIRI Nobilissimi, Consultissimi et Prudentissimi Dn. GEORGII à Wangersheim, Haereditarii in Hakehoff, et Consulis Reipubl. Reval. primarii, Filiae, SPONSÆ, Faustae gratulationis ergò scriptus à Gymasii Alumnis. Revaliae, Typis Heinrici Westphali, Gymasii Typographi, Anno 1642“. Reprodutseeritud äratrüki järele, mis ilmunud VhGEG XVI 294—5. Muid teateid vt. tekst nr. 26. eel!

Im Thon: Einßmahl(8) alß ich Lust bekam zc.

1.

KVhle, Peickmees, minnu Suhst,
Ma sahn otze se sarn Lust,
Sinnu jure jehma;
Kui kahs sinnul Himmo suhr
Süddames on, minnu juhr
Abbimehex lehma.

2.

Kui needt armat Tuwikest
Tõine tõisel heldest Pehst
Hackwat nühd Suhd andma;
Ninda tahax Pehw ninck Öh,
Meile sahtma armo-Tõh,
Üx tõist Murret kandma.

3.

Jummal andkut keick heh Õn
Sinnul, armas Pruhtiken,
Ninck kaks sinnul, Peickmees;
Temma tahax Kurja ees
Teit hehst hoidma Röhmo sees,
Suggo andma Ketkes.

32.

1642.

Tallinna.

Georgius Saleman.

Järgnevad kaks laulu on trükitult ilmunud, tiitelkirjaga: „Nuptiarum solemnitate viri, Reverentiae dignitate, doctrinae Claritate, Vitaeque integritate maximè conspicui, Dn. M. ERICI zur BEECKEN, Ecclesiae Revaliensis ad D. Nicolai Pastoris vigilantissimi, ejusdemque Rev. Ministerii Senioris meritissimi, Honestissimam & omni virtutum genere Nobilissimam ELISABETHAM zur Telte, Integerrimi Spectatissimique viri Dn. ENGELBRECHTI Ströwers, Tribus promercialis Reval. quondam Senioris dignissimi, relictam Viduam, In matrimonium legitimè sibi adsciscantis, Anno 1642. pridè Cal. Novemb. Fausta animitùs precantur Collegae, Fratres, Amici, Fautores. Revaliæ Typis Heinrici Westphali Gymasii Typographi“. Reproduitseeitüd äratrüki põhjal, mis ilmunud VhGEG XVI 296—9. Muid teateid vt. tekst nr. 26. eel!

1.

LAddina ninck Saxa-Keelet
Nöitwat teil keick heldet meelet,
Peigk ninckPruhdht; ux igga könne
Packub teile paljo õne,
Laulab ühe Pulma-Luggo
Ommas keeles mõnda suggu.

Tulle kaks Liefflandi mah-keel,
Nöita neil kaks sinnu heh meel,
Ninck lass kuhlma hennes könne
Omma mah sees, packma õne.
Kuhle Sax nühd tahs mahsannat,
Kui sihn laulwat nohrt ninck wannat.

Se on nisarn Pulma-Luggo,
Kumbal eb on heuwti suggu

Sest Liegk-armust, kui need nohret
Lackwat hehl meel need suhkohret;
Waid se olkut Jummla Sannast
Pulma-Laul, kui komb on wannast.

Olcket terwet Ello aigkas,
Jummal hoidko keickes paigkas,
Andko teile keick heh töidest
Ihust, Hingest, auwust, hüidest.
Jummal andko teil keick õnnet,
Kumbast David sihn teeb kõnnet.

2.

Psalm 128.

Wol dem, der in Gottes Furchten steht u.

HEh sel, ke kartab Jummla,
Keub temma tee pehl ussu kah;
Sihs omma tõh sind töitma woib,
Ninck sinnu kessi hehsti koib.

Sihs sahb so Naine, hohn ninck mois .
Kudt üx puh Wihna-marjo tois;
So Lapset seisswat lauwa ees,
Kudt Oli-taimet aida sees.

Nehtz, ni suhr rickas õnn on sehl,
Kus Jummla kartab Mees mah pehl,
Sest wanna needus erra jehb,
Kumb Adams Laste perral lehb.

Sind Jummal sahb hehst' õnnista,
Eht sa saht nehha rahwo kah
Jerusalemmi õnn ninck heh,
Woit rickast töitma omma peh.

Sahb sinnu ellu pitkenda,
Sind jergkest heh kahs paimenda,
Et Lapse Laps sul nehha sahb,
Keicksuggo õnn sind rõhmustab.

Sest olko kihtus Jummalal,
 Sel Abbi-ello hoidial,
 Keick temma mönda öinne eest,
 Sihm mah pehl ninck sehl igkawest.

33.

1651.

Tallinna.

Joachimus Saleman.

Alljärgnev laul esineb 4-leheküljelises trükiteoses tiitelkirjaga:
 „Hochzeit-Freude Auff Des Ehrwürdigen / VorAchtbaren und Wolge-
 lahrten Herrn Petri Kochs / wolverordneten Predigers der Ebst-
 nischen Gemeine in Reval / Bräutigams Und Der Ehr- und Viel-
 Tugendreichen Jungfrauen Elisabeth Salemans Hochzeitlichen Ehren-
 Tag / Welcher den 27. Januarij im Jahr 1651. solemniter gehalten /
 von Untenbenannten Freunden zu Ehren angestellet. Reval / Gedru-
 ckt bey Heinrich Westphal / des Gymnasij Buchdruckern / 1651.“ Peale
 eestikeelse laulu sisaldab leht veel „Präsul Romanus, sacra qui malè
 dogmata torquet“ sõnadega algava ladinakeelse luuletuse, mille autor on
 Joannes Brünigh. Teos on alal hoidunud nähtavasti ainult ühes eksemplar-
 is, mida tallel peetakse Öpet. Eesti Seltsi raamatukogus.

Der Herr Bräutigam redet seine Liebste an :

Im Thon:

Falscher Schaffer ist es recht / zc.

1.

SEest et nühd se Pehw on kehß /
 Rumbal mul sahp abbi andtut /
 Sahn tahß isfi Abbi-Mees ;
 (Me meil sahtut önnex pantut.)
 Sest ma paljo rõhmo nehn ;
 Taimwast mehe pehl on nechtut /
 Taimwast meil se rõhm on techtut :
 Ep ma sinnust errajehn.

2.

Se Arm tulley Jummalast /
 Re se Abbi-Ello pühdnut
 Algma taunist illufast /

Akadeemilise Ajaloo Seltsi väljaanne

„Ajalooline Ajakiri“

Peatoimetaja — dots. P. Treiberg

jatkab käesoleval 1926. aastal senisel kujul oma ilmumist. Ta seab enda ülesandeks tõlgitseda meil ajaloolisi harrastusi, äratada huvi ajaloo, eestkätt meie rahva ajaloo vastu võimalikult laiemais ringkonnis väljaspool uurijate ja ajaloo õppijate kitsaid rühmi. Vastavate artiklite, ülevaadete ja arvustuste kaudu jälgib „Ajalooline Ajakiri“ nii kodus kui ka üldise ajaloo uurimise edusamme meil ja mujal.

Seni on „Ajaloolises Ajakirjas“ kirjutusi avaldanud: prof. W. Anderson, dots. P. Bauman, prof. J. Bergman (Rootsi), prof. A. R. Cederberg, O. Freymuth, O. Greiffenhagen, T. Holm (Rootsi), E. Kerem, R. Kleis, H. Kruus, prof. J. Köpp, E. Laid, L. Metslang, H. Moora, H. Mühlberg, prof. H. Oldekop †, H. Ottenson, dots. K. Ramul, G. Rauch, H. Sepp, prof. O. Sild, prof. A. M. Tallgren (Soome), dots. P. Treiberg, Dr. Fr. Westling (Rootsi) ja prof. A. H. Wirkkunen † (Soome). Peale eelnimetatute on veel lahkesti kaastööd lubanud: Dr. Arvi Korhonen (Soome), prof. W. Süss, prof. V. Voionmaa (Soome) j. t.

„Ajaloolise Ajakirja“ tellimishind: 140 marka aastas. Üksik number 40 marka. Kuulutuste lehekülg 1000 marka, pool lehekülge — 500 marka jne.

Talitus asub: Tartu, Gildi tän. 8, Akadeem. Emakeele Seltsi büroos (töötunnid k. 2—4 p. l.). Tellimisi võtavad vastu ka kõik E. V. postiasutused.

Järgmine number ilmub 1926. a. märtsis. 1922. aastakäigust on veel saada üksikuid numbreid — à 30 marka. 1923., 1924. ja 1925. aastakäiku on veel saada, 1923. aastakäik — à 100 marka, 1924. ja 1925. aastakäik à 140 marka.

Keeleteaduslik ajakiri

EESTI KEEL

(V aastakäik)

ilmub **Akad. Emakeele Seltsi** toimetusel, aasta kohta kaheksa numbrit à 32 lk., kokku 256 lk. — **Üksikuid numbreid talitus müügile ei saada.**

Hind sisemaal **250 mk.**, väljamaal **300 mk.** Tellida võib ka poole aasta kaupa. 1925, 1924, 1923 ja 1922 aastakäik brošüüritult maksavad à 250 mrk. (väljam. 275 mrk.).

Toimetus: Tartu, Vabriku 3, 8. Talitus ja raamatute pealadu: Tartu, Gildi 8, II. kord (Akad. Emakeele Seltsi talitus).

Tellimisi võtavad vastu kõik Vabariigi postiasutised.

Muud Akad. Emakeele Seltsi toimetused:

Sugunimedede muutjatele ja eestistajatele:

1. Eestlasele eesti nimi. Hind 50 marka.
2. 15.000 uut sugunime. Hind 50 marka.
3. Ninede valik ja soetamine. Hind 35 marka.

Hõimrahvaste keelte õppijatele ja sõpradele:

4. Esimeue liivi lugemik. Hind 30 marka.
5. Teine liivi lugemik. Hind 40 marka.
6. Kolmas liivi lugemik. Hind 25 marka.
7. Neljas liivi lugemik. Hind 25 marka.
8. Soome kirjastik nr. 2 (Valkea käärme). Hind 30 marka.
9. " " " 3 (Kaksoisten seikkailut). Hind 30 marka.
10. " " " 4 (Kultarukki). Hind 25 marka.

Muud väljaanded:

11. Seto lugemik I. Hind 50 marka.
12. Kodotulõ' (Setu lugemiku II osa). Hind 75 mk.
13. Aastaraamat I. (1920). Hind 20 marka.
14. Aastaraamat II. (1921). Hind 40 marka.
15. Aastaraamat III. (1922). Hind 50 marka.
16. Aastaraamat IV. (1923). Hind 50 marka.
17. Valik grammatilisi oskussõnu. Hind 25 marka.

Pealadus:

1. A. Saareste, Vigala murde peajooned. Hind 80 mk.
(Saada piiratud arvul).
2. Karl Stalte, Līvo lōlōd. Hind 40 marka.

Trükis:

Mag. J. Aavik'u ja mag. J. Mägiste — Soome-eesti sõnaraamat.